

Projekt

z dnia 14 marca 2013 r.
DRUK NR 921-1

**UCHWAŁA NR
RADY MIASTA LUBLIN**

z dnia 21 marca 2013 r.

w sprawie przyjęcia Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej na terenie Miasta Lublin w latach 2013 – 2015.

Na podstawie art.18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.), art. 12 pkt 11 w związku z art. 92 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592, z późn. zm.), art. 176 pkt 1 oraz art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2013 r. poz. 135 oraz z 2012 r. poz. 1519, z późn. zm.) Rada Miasta Lublin uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej na terenie Miasta Lublin w latach 2013 – 2015 w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Traci moc uchwała Nr 302/XVIII/2008 Rady Miasta Lublin z dnia 13 marca 2008 r. w sprawie przyjęcia programu pomocy społecznej pod nazwą „Program wsparcia dzieci i rodzin na terenie Lublina w latach 2008 – 2013”.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Lublin.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Uzasadnienie

Na podstawie art. 176 ust. 1 i art. 180 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2013 r. poz. 135 oraz 2012 r. poz. 1519, z późn. zm.) gminy i powiaty zobowiązane są do opracowania i realizacji 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny oraz 3-letnich powiatowych programów rozwoju pieczy zastępczej.

Z uwagi na to, że Gmina Lublin jest miastem na prawach powiatu Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej na terenie Miasta Lublin w latach 2013 – 2015 obejmuje swoim zakresem zarówno zadania własne gminy jak i powiatu.

Program uwzględnia lokalne uwarunkowania i nakreśla kierunki działań w perspektywie trzyletniej, których nadrzędnym celem jest wspieranie rodziny w jej roli opiekuńczo wychowawczej względem dzieci oraz, w sytuacjach tego wymagających, zapewnienie dzieciom opieki w systemie pieczy zastępczej.

Biorąc powyższe pod uwagę podjęcie niniejszej uchwały uznać należy za zasadne.

Załącznik do Uchwały
Nr.....
Rady Miasta Lublin
z dnia 21 marca 2013 roku

***Program Wspierania Rodziny
i Rozwoju Systemu Pieczy
Zastępczej na terenie Miasta
Lublin w latach 2013 – 2015***

Lublin, 2013 rok

str. 1

SPIS TREŚCI:

WPROWADZENIE	3
1. PODSTAWA PRAWNA	5
2. DIAGNOZA POPULACJI I WYBRANE ZASOBY MIASTA LUBLIN.	6
3. RODZINY Z DZIEĆMI A PROBLEM OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZY	12
3. WSPIERANIE RODZINY	18
3.1. PLACÓWKI WSPARCIA DZIENNEGO	18
3.2. PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE	23
3.3. RODZINA W SYTUACJI KRYZYSOWEJ	26
3.4. NOWE FORMY WSPIERANIA RODZINY	29
4. PIECZA ZASTĘPCZA	32
4.1. RODZINNA PIECZA ZASTĘPCZA	33
4.2. NOWE FORMY WSPARCIA W OBRĘBIE RODZICIELSTWA ZASTĘPCZEGO	46
4.3. INSTYTUCJONALNA PIECZA ZASTĘPCZA	50
5. USAMODZIELNIAJĄCY SIĘ WYCHOWANKOWIE PIECZY ZASTĘPCZEJ	54
6. WNIOSKI KOŃCOWE	59
7. CELE PROGRAMU	63
8. FINANSOWANIE	68
9. MONITORING	68
10. EWALUACJA	68

Wprowadzenie

„Podstawową siłą pedagogiczną jest dom rodzinny.”

Fiodor Dostojewski

Rodzina jest podstawową i niezastąpioną grupą społeczną¹ - jedynym środowiskiem, w którym powinien odbywać się naturalny proces kształtowania osobowości jej wszystkich członków, szczególnie dzieci. Jest pierwszym i najbardziej naturalnym kręgiem środowiskowym, do którego dziecko wchodzi już przez sam fakt narodzin i trwa do momentu osiągnięcia dojrzałości społecznej. Należy dać mu szansę na szczęśliwe dzieciństwo, wzrastanie i uczenie się prawidłowych relacji rodzinnych. Słuszne, zatem jest stwierdzenie, że „rodzinę można uważać za kolebkę osobowości. W bliskich interakcjach z rodzicami, rodzeństwem, czy dziadkami, dziecko rozwija podstawowe funkcje psychiczne i kształtuje strukturę osobowości; wzrasta w świat kultury danego społeczeństwa i przyjmuje normy zachowania się”.²

Jest wiele czynników, które zaburzają prawidłowe funkcjonowanie rodziny. Można tu wymienić m. in. niedojrzałość i niski poziom kompetencji wychowawczych, nadużywanie alkoholu, stosowanie przemocy fizycznej, psychicznej, seksualnej, trudną sytuację mieszkaniową i ekonomiczną rodziny spowodowaną niepodejmowaniem zatrudnienia przez rodziców. Wszystkie te elementy przyczyniają się do powstania problemu bezradności opiekuńczo-wychowawczej, który można rozumieć jako poczucie braku sprawczości w sytuacjach opiekuńczo-wychowawczych. Takie poczucie prowadzić może do stanu bierności w stosunku do własnych dzieci lub nieadekwatnych, często agresywnych zachowań.

Bezradność wychowawcza może dotyczyć konkretnych problemów, przed którymi staje rodzic. Jego aktywność zmierzająca do rozwiązania danego problemu często nie jest ukończona sukcesem z przyczyn od niego niezależnych, spowodowanych brakiem umiejętności, kompetencji wychowawczych, ograniczeń fizycznych, itp.

Adekwatna i udzielona w odpowiednim czasie pomoc, umożliwi wyrwanie rodziny ze stanu bezradności, wskazując drogi rozwiązania i możliwości ich realizacji. Jedną z form jest terapia rodzinna - obszar psychoterapii, który zajmuje się problemami rodzinnymi i pomaga w ich pokonywaniu, dążąc jednocześnie do harmonijnego i niezaburzonego funkcjonowania całej rodziny. Również poradnictwo o charakterze interwencyjnym,

¹ Z. Tyszka, Rodzina w świecie współczesnym – jej znaczenie dla jednostki i społeczeństwa, [w:] Pedagogika Społeczna, pod red. T. Pilch, I. Leparczyk, wyd. Żak, Warszawa 1995, s. 137.

² M. Ziemska: Rodzina a osobowość. W. P. W-wa, 1997, s. 5.

warsztatowym, edukacyjnym, umożliwi rodzicom pokonanie kryzysu. Gdyż wolno nie wiedzieć, ale nie uczyć się, jest grzechem zaniechania.

Wychodząc naprzeciw potrzebie, „dla dobra dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługujących im praw i wolności, dla dobra rodziny, (...) w przekonaniu, że skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiekowaniu się i wychowywaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich, może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami (...)”³ w dniu 9 czerwca 2011 r. została przyjęta ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Rodzina jest pierwszym i podstawowym środowiskiem wychowawczym w życiu dziecka. Niemniej jednak, liczne czynniki zaburzające jej funkcjonowanie, w tym brak jednego z rodziców (rodzina niepełna), jest jednym z powodów pozostawania w systemie pomocy społecznej oraz bardzo niekorzystnie wpływa na sytuację dziecka, jego więź z rodziną, ale także na interakcje ze środowiskiem lokalnym, w którym funkcjonuje.

W rodzinach dysfunkcyjnych, rodzicom brakuje umiejętności tworzenia więzi między członkami, właściwych wzorców w komunikacji, przestrzegania ogólnie przyjętych norm wartości, co w konsekwencji wyzwała poczucie zagrożenia bezpieczeństwa nie tylko najmłodszych jej członków. Zachowań tych nie da się zniwelować tylko poprzez pomoc materialną. Profesjonalna pomoc powinna obejmować także działania profilaktyczne, łagodzenie objawów wskazujących na zaburzony proces socjalizacji w środowisku rodzinnym. Przepisy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadzają nowe rozwiązania systemowe dotyczące świadczenia pomocy zarówno rodzinom naturalnym, borykającym się z problemami w procesie wychowawczym, jak też rodzinom i instytucjom do których zadań należy zastąpienie dziecku rodziny naturalnej.

³ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011r. nr 149 poz. 887 z późn. zm.)

1. Podstawa prawna

Problematyka wspierania rodzin z zakłóconym procesem wychowawczym, spowodowanym bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, jak również organizacji pieczy zastępczej i wsparcia usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych nie jest tematyką nową. Działania podejmowane w tej sferze regulowane były do 31 grudnia 2011 roku przez Ustawę z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 roku nr 175 poz. 1362 z późn. zmianami) i lokalnie dodatkowo przez programy wsparcia dzieci i rodzin.

W Mieście Lublin obecne działania pomocowe podejmowane na rzecz potrzebujących wsparcia dzieci i rodzin, ukierunkowane są przez **Program Wsparcia Dzieci i Rodzin na terenie Lublina w latach 2008 – 2013** (Uchwała Rady Miasta Lublin Nr 302/XVIII/2008 z dnia 13 marca 2008 roku). Do czasu uchwalenia przez Radę Miasta Lublin niniejszego Programu jest to dokument programowy, który wytycza kierunki realizacji podejmowanych działań w odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby, jak również drogi eliminowania już występujących, bądź potencjalnych zagrożeń.

Obowiązek opracowania i realizacji Programu do roku 2012 wyznaczała ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej wraz z aktami wykonawczymi oraz realizowana w Mieście Lublin od 2005 roku Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2005 – 2013.

Dwa Cele Główne Strategii:

Cel 1. Utworzenie zintegrowanego i dynamicznego systemu pomocy efektywnie wspierającego rodzinę

Cel 4. Zorganizowanie kompleksowych działań na rzecz dzieci, osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym

,poprzez cele szczegółowe, wyznaczają działania profilaktyczne i pomocowe dla rodzin mieszkających w Mieście Lublin.⁴

Od 1 stycznia 2012 roku podstawowym dokumentem regulującym na poziomie krajowym system wsparcia dzieci i rodzin w Polsce jest ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011r. nr 149 poz. 887 z późn. zm.)⁵ i akty wykonawcze. Obliguje ona zarówno gminy do opracowywania i realizacji 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny (art. 176 ustawy), jak i powiaty do opracowania i realizacji 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy

⁴ Załącznik do Uchwały Nr 797/XXXIII/2005 Rady Miasta Lublin z dnia 8 września 2005 roku.

⁵ Zwana dalej ustawą.

zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych. (art.180 ustawy).

Lublin jest miastem na prawach powiatu, tym samym realizuje zadania gminy oraz zadania powiatu nałożone przez ustawodawcę. Niniejszy Program jest odpowiedzią na wymogi ustawowe, ale przede wszystkim stanowi plan uszeregowanych działań na lata 2013 – 2015 w ramach systemu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w Mieście Lublin.

2. Diagnoza populacji i wybrane zasoby Miasta Lublin.

Zmniejszanie się liczby ludności jest obserwowane w skali całego kraju. Liczba Polaków od roku 2000, kiedy to wynosiła **38 253 955** mieszkańców, zmniejszyła się o **86 626** osób i wyniosła w roku 2009 **38 167 329** osób.⁶ Dane i prognozy Urzędu Statystycznego, dotyczące liczby mieszkańców Miasta Lublin wskazują, że do roku 2003 liczba mieszkańców powoli rosła, po czym zaczął następować jej powolny spadek, który będzie się utrzymywał w kolejnych latach. Pierwsze symptomy tego zjawiska są widoczne już obecnie. W roku 2011 populacja Miasta Lublin wyniosła **348 567** mieszkańców, ich liczba w ciągu ostatnich 12 lat spadła o **7 843** osoby.

Wykres 1

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych i prognoz Urzędu Statystycznego w Lublinie

Jak wynika z danych i prognoz Urzędu Statystycznego w Lublinie, przedstawionych na powyższym wykresie, liczba mieszkańców Miasta Lublin będzie się sukcesywnie

⁶ Należy jednak nadmienić, iż w porównaniu z rokiem 2008, liczba ludności w Polsce zwiększyła się o **31453**. Podobnie, jak w poprzednich latach, na tę różnicę w liczbie mieszkańców naszego kraju mają duży wpływ migracje zarobkowe –ze względu na kryzys gospodarczy panujący w krajach Unii Europejskiej (i nie tylko), w roku 2009 powróciło wiele osób, które wyjechały z kraju w celach zarobkowych po 2004 roku.

zmniejszać i osiągnie w roku 2035 wartość 305,1 tys. ludności, co oznacza, że prognozuje się w ciągu najbliższych 25. lat spadek liczby mieszkańców miasta o 43,4 tys. Spadek ten będzie spowodowany zarówno ruchem naturalnym, jak i migracjami zarobkowymi.

Struktura demograficzna Miasta Lublin na dzień 31 grudnia 2011 roku przedstawiała się następująco:

- wiek przedprodukcyjny (0-17) – 56 452 **osoby, co stanowiło 16,2% populacji;**
- wiek produkcyjny (18-64 - mężczyźni; 18-59 - kobiety) – 226 743 **osoby, co stanowiło 65,05% populacji;**
- wiek senioralny (65 i więcej - mężczyźni, 60 i więcej - kobiety) – 65 372 **osoby, co stanowiło 18,75% populacji.**

Tabela 1. Struktura wiekowa mieszkańców Miasta Lublin w latach 2002 – 2011.

wiek	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
przedprodukcyjny	65 274	63 194	61 522	59 979	58 618	57 652	57 089	56 410	56 452
produkcyjny	238 375	238 952	238 306	236827	235 163	233 446	231 314	229 132	226 743
senioralny ⁷	52 914	53 852	55 139	56 677	58 025	59 364	61 037	62 908	65 372
Razem:	356 563	355 998	354 967	353 483	351 806	350 462	349 440	348 450	348 567

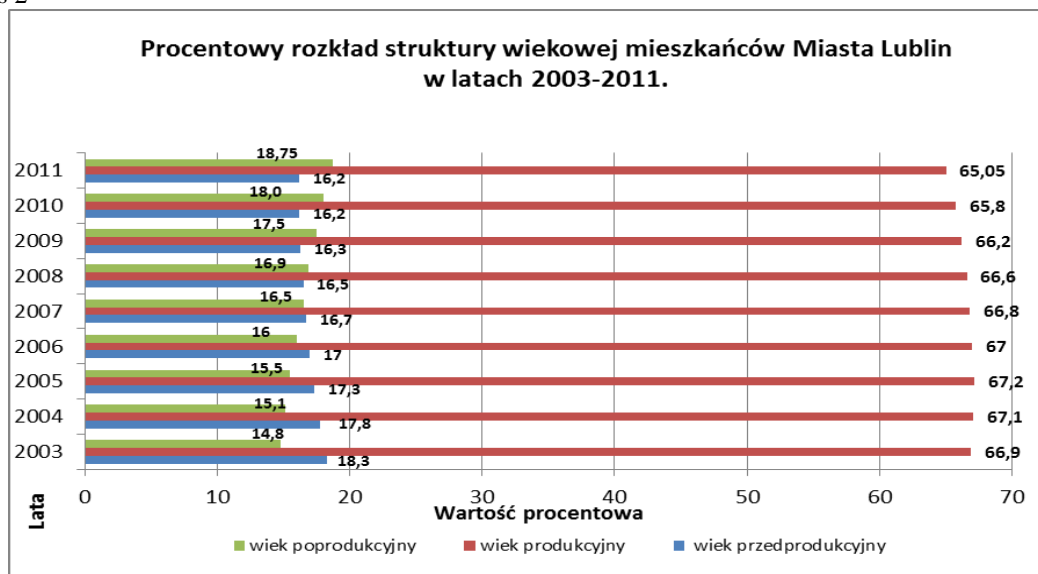
Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Powyższa tabela jednoznacznie wskazuje, że społeczeństwo Miasta Lublin można uznać za demograficznie „stare”. Problem ten nieustannie się pogłębia. Na przestrzeni lat 2003 – 2011 liczba osób w wieku emerytalnym (kobiety od 60 roku życia, mężczyźni powyżej 65 roku życia), zwiększyła się z **52 914** do **65 372**.

Jeszcze w roku 2003 osoby w wieku przed podjęciem aktywności zawodowej stanowiły 19,1%, zaś osoby w wieku emerytalnym 14,5%. Natomiast w roku 2011 odpowiednio 16,2% w stosunku do 18,75%. W okresie zaledwie 8. lat odwróceniu uległ procentowy udział osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym w ogólnej populacji. W omawianym okresie odsetek osób w wieku emerytalnym w stosunku do całości społeczeństwa lubelskiego zwiększył się o 3,91%. Należy zwrócić uwagę na prognozowany spadek liczebności populacji mieszkańców Miasta Lublin przy jednoczesnym starzeniu się społeczeństwa.

⁷ Po zakończeniu aktywności zawodowej (65 i więcej - mężczyźni, 60 i więcej - kobiety)

Wykres 2

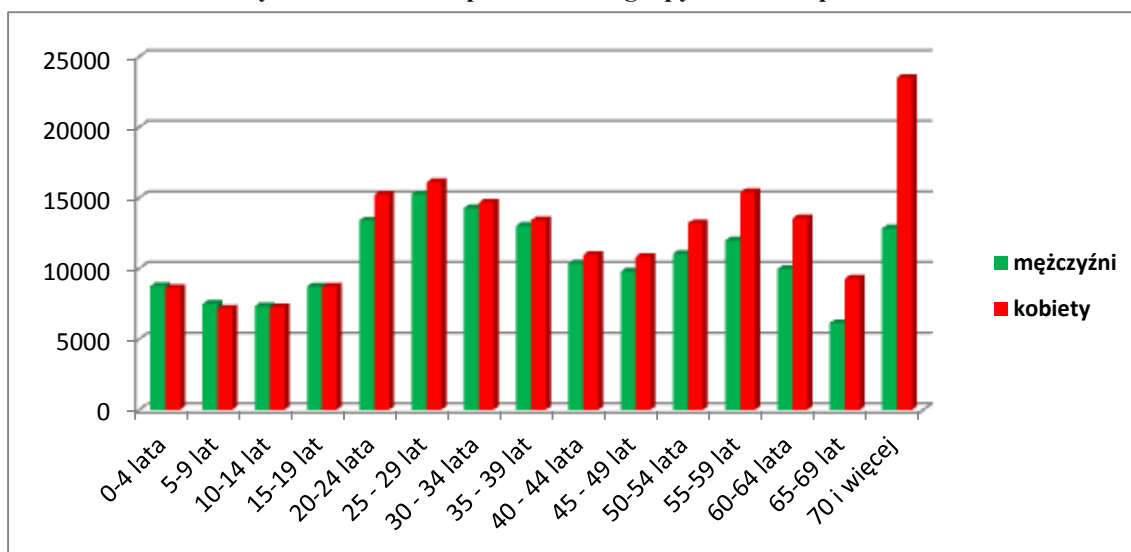

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Dane przedstawione na Wykresie 3 obrazują, jak kształtuje się różnica pomiędzy liczbą mężczyzn i kobiet w poszczególnych grupach wiekowych. Analizując poniższy wykres należy stwierdzić, że tylko w grupach wiekowych od 0 do 19 lat występuje niewielka przewaga liczby mężczyzn nad liczbą kobiet. W pozostałych grupach liczba kobiet jest większa. Różnica ta nasila się zwłaszcza w grupach 50-54 lata, 55- 59 lat, 60-64 lata, 65 i więcej lat, a więc wśród osób tuż przed emeryturą, jak i w wieku emerytalnym. Wśród osób w wieku po zakończeniu aktywności zawodowej dominują kobiety – stanowią one 71% (46 366 osób) w wieku emerytalnym, zaś mężczyźni stanowią 29% (19 006 osób) ogółu mieszkańców Miasta Lublin w wieku emerytalnym.

Wykres 3

Mieszkańcy Miasta Lublin z podziałem na grupy wiekowe i płeć w 2011 roku

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Miasto Lublin to lokalne centrum edukacji, kultury i sportu. Przez swoich mieszkańców postrzegany jest jako miejsce przyjazne do życia. W dyspozycji mieszkańców pozostaje szeroka sieć wsparcia instytucjonalnego.

Tabela 2. Wybrane zasoby infrastruktury Miasta Lublin.

Infrastruktura	Rok 2012
Liczba mieszkań w zasobie gminy	9 579
Liczba wniosków złożonych na mieszkanie z zasobów gminy	211
Liczba mieszkań socjalnych (lokali)	285
Liczba oczekujących na mieszkanie socjalne	139
Liczba żłobków (żłobki, kluby dziecięce, dzienny opiekun)	8
Liczba miejsc w żłobkach	811
Liczba przedszkoli oraz oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych	197
Liczba miejsc w przedszkolach oraz oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych	13 178
Liczba szkół podstawowych	50
Liczba szkół gimnazjalnych	41
Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży	43
Liczba bibliotek publicznych	2 (w tym 36 filii)
Liczba domów kultury	8

Miasto Lublin m.in. stale zwiększa dostępność do mieszkań socjalnych dla potrzebujących co jest koniecznym i niezbędnym warunkiem pracy socjalnej i efektywnego wsparcia rodzin. Zorganizowana jest również, dostępna dla wszystkich chętnych publiczna opieka instytucjonalna nad dziećmi (opieka: żłobkowa, przedszkolna, szkolna).

Wsparciem dzieci i młodzieży jak również ich rodziców zajmują się też m.in. poradnie psychologiczne – pedagogiczne, które realizują następujące zadania: udzielanie dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno- pedagogicznej, logopedycznej, pomocy w wyborze zawodu, wspomaganie rozwoju dziecka, profilaktyka uzależnień, praca z grupami ryzyka, terapia zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych, wspomaganie wychowawczej funkcji rodziny, edukacja prorodzinna.

Miasto Lublin aktywnie podejmuje działania systemowe o charakterze wyprzedzającym, niwelujące społeczne i ekonomiczne konsekwencje utrzymującej się

negatywnej prognozy społeczno demograficznej dla mieszkańców miasta oraz jej skutków dla rodzin i gospodarstw domowych.

Duża uwaga skierowana jest na systemowe działania na rzecz seniorów. Bardzo wiele imprez organizowanych było w 2012 roku pod hasłem budowania więzi międzypokoleniowych. Były one doskonałą okazją do wzajemnego poznania się i nawiązania bliższych relacji, przekazania młodym ludziom doświadczeń osób starszych ich wiedzy, kultywowania tradycji patriotycznych, zwyczajów, jak również wspólnego aktywnego spędzenia wolnego czasu. Instytucje zajmujące się różnymi sferami życia – edukacją, kulturą, sportem, medycyną, turystyką, rekreacją, otworzyły się na seniorów i na działania międzypokoleniowe. Zorganizowano liczne festyny, koncerty, wykłady i spotkania ze specjalistami z wielu dziedzin.

Zaangażowanie i działania podejmowane przez władze Miasta zostały dostrzeżone i nagrodzone zajęciem pierwszego miejsca w wojewódzkim konkursie "Gmina Przyjazna Seniorom". Miasto Lublin zostało także nominowane do Nagrody Pary Prezydenckiej w I edycji Konkursu „Dobry Klimat dla Rodziny”, w kategorii „Inicjatywy Międzypokoleniowe”.

W Mieście Lublin stale promowana jest idea wolontariatu. W roku 2013 rozpocznie się nowy **program pilotażowy „Bank czasu”**. Niniejsza inicjatywa polega na pozyskiwaniu osób oferujących chęć świadczenia pomocy w ramach wolontariatu. Wolontariusze zgłoszeni do „Banku czasu” deklarują określone formy wsparcia na rzecz innych, np. zakupy, pomoc w odrabianiu lekcji, wspólne uczestnictwo w imprezach kulturalnych. Obecnie jest przygotowywana akcja promocyjna powyższej inicjatywy.

Urząd Miasta Lublin i podległe mu placówki, we współpracy z jednostkami organizacyjnymi Miasta oraz licznymi firmami prywatnymi aktywnie wspiera rozwój potencjału rodziny poprzez budowanie więzi rodzinnych i spójności rodziny, udostępnia rodzinie kompleksowy zakres usług odpowiadających na potrzeby rodziny w różnych aspektach jej życia. Wspierając rodzinę w pełnieniu jej podstawowych funkcji szybko i elastycznie reaguje na potrzeby rodziny tak, aby zapobiec powstawaniu i nawarstwianiu się problemów, których skumulowanie może doprowadzić do rozpadu więzi rodzinnych i struktury rodziny.

Program „Rodzina Trzy Plus” to pierwsza tak szeroka inicjatywa działająca na terenie Miasta Lublin oraz Województwa Lubelskiego. Program skierowany jest do rodzin posiadających troje i więcej dzieci w wieku do 18 roku życia lub do 25 roku życia jeśli kontynuują naukę zamieszkałych na terenie Miasta Lublin. Program „Rodzina Trzy Plus” nie

zawiera klasycznej formy wsparcia materialnego rodzin wielodzietnych, ale zakłada inne elementy wspierające wychowanie dzieci i młodzieży oraz kształtowanie pozytywnego wizerunku takich rodzin. Instrumentem umożliwiającym realizację Programu jest Karta „Rodzina Trzy Plus”. Horyzont czasowy realizacji Programu „Rodzina Trzy Plus” nie został określony. Zakłada się, że będzie on długookresową koncepcją działań zmierzających do trwałego i wielostronnie zrównoważonego wsparcia na rzecz rodzin wielodzietnych zamieszkałych na terenie Miasta Lublin. Realizacja Programu pozwala na złagodzenie i zniwelowanie problemów oraz barier z jakimi wiąże się dzietność. Ponadto założeniem Programu „Rodzina Trzy Plus” jest zbudowanie przychylnego klimatu lokalnego dla dużych rodzin, co w konsekwencji w pewnej perspektywie czasowej może przyczynić się do korzystnych zmian demograficznych, wskazując tym samym Miasto Lublin jako Miasto przyjazne rodzinie wielodzietnej.

Fundamentem Programu jest współpraca z jednostkami i instytucjami samorządowymi Miasta, jednostkami nie powiązаныmi strukturalnie i kapitałowo z samorządem Miasta oraz podmiotami działalności gospodarczej działającymi na terenie Miasta Lublin. Realizacja Programu stanowi nie tylko faktyczne wsparcie dla dużych rodzin, ale przyczynia się też do rozwoju działalności prowadzonej przez partnerów. Dzięki ich zaangażowaniu inicjuje się wśród mieszkańców Miasta idee pomocowości i współodpowiedzialności społecznej. Obecnie współpracujemy z 70 podmiotami, w tym 13 podmiotów samorządowych oraz 57 podmiotów niepublicznych. Jednostki samorządowe to między innymi teatry, muzea, ośrodki sportu i rekreacji, placówki oświatowe, domy kultury, centra kultury, galerie. Podmioty niepubliczne: prywatne przedszkola, szkoły językowe, restauracje, hipermarkety, markety, centra rozrywki i zabawy, sprzedawcy detaliczni i hurtownie. Możliwość realizacji Programu w partnerstwie powoduje, że przełamane są bariery, obawy lub wyobrażenia dotyczące współpracy pomiędzy instytucjami. Następuje rozwój kompetencji partnerskich obu stron i zdolności łącznia ich potencjałów (personalnych, technicznych, ekonomicznych, naukowych). W trakcie prac nad Programem, w ramach aktywnej współpracy prowadzone były konsultacje z przedstawicielami Lubelskiego Oddziału Stowarzyszenia Dużych Rodzin, rodzinami wielodzietnymi zamieszkującymi w Lublinie, Radnymi Rady Miasta Lublin, a przede wszystkim członkami Komisji ds. Rodziny.

Program „Rodzina Trzy Plus” w roku 2012 odniósł duży sukces. Przy fackie znikomego nakładu finansowego w promocję Programu, oraz przy minimalnym nakładzie rzeczowym Program już w okresie 8 miesięcy od rozpoczęcia inicjatywy może pochwalić się wspomnianą współpracą z 70 partnerami. Z programu jak dotychczas skorzystało już ponad

30% (1257 rodzin z 4120 rodzin uprawnionych) wszystkich zamieszkałych w Lublinie rodzin wielodzietnych. Wydano ponad 6700 Kart, a tym samym objętych Programem jest 2,5 tysiąca rodziców oraz ponad 4,5 tysiąca dzieci. Udział w Programie daje im możliwość wyrównania szans w wychowaniu dzieci i młodzieży.

1 stycznia 2013 roku rozpoczęto drugą już edycję Programu „Rodzina Trzy Plus”. Do dnia 4 lutego br. złożonych zostało 620 wniosków (od 10 do 31 grudnia 2012 roku złożono 231 wniosków, w roku 2013 złożono już 238 wniosków), co w daje liczbę 3343 wydanych Kart. Jest to 15% wszystkich rodzin, które mają prawo do uczestniczenia w Programie „Rodzina Trzy Plus”. W programie uczestniczą 72 podmioty, z czego 17 są to jednostki Miasta, a 55 to podmioty niepubliczne.

3. Rodziny z dziećmi a problem opiekuńczo-wychowawczy

Jak w każdej społeczności tak również w Lublinie część mieszkańców nie radzi sobie z problemami życiowymi i potrzebuje wsparcia.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie jest jednostką organizacyjną miasta, która realizuje w oparciu o przepisy m.in. ustawy o pomocy społecznej, zadania własne gminy i powiatu oraz zadania zlecone z zakresu administracji rządowej. W ramach swojej działalności, MOPR udziela pomocy osobom i rodzinom znajdującym się w sytuacji kryzysowej.

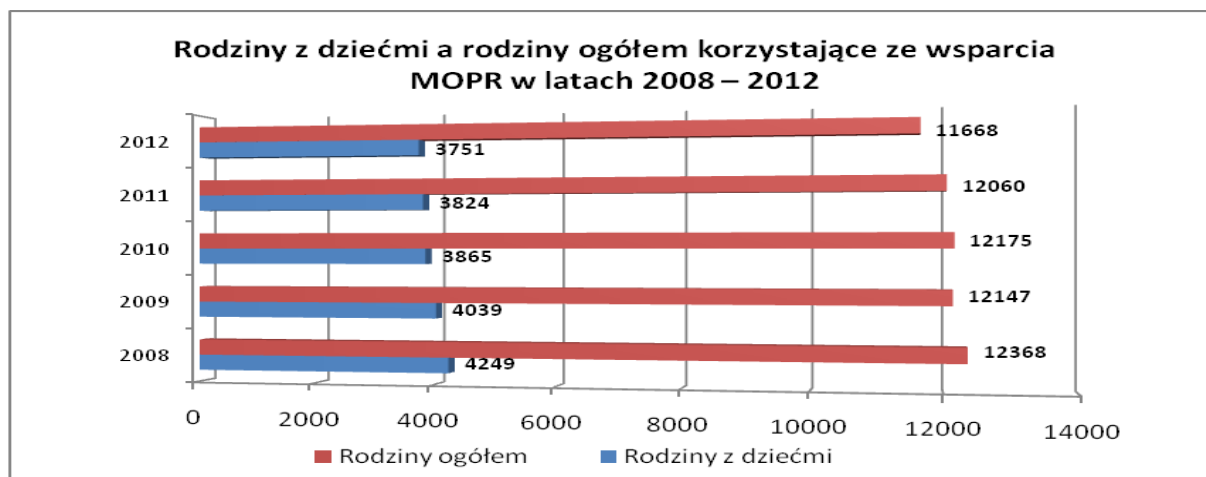
Jednym z powodów udzielania pomocy jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych.⁸ Bezradność jest pojęciem nader szerokim. Środowiska, w których występuje bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, stwarzają ogromne

⁸ Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu (Art.7 Ustawy o pomocy społecznej Dz. U. z 2009 roku Nr 175 poz. 1362 z późn. zm.):

- 1) ubóstwa;
- 2) sieroctwa;
- 3) bezdomności;
- 4) bezrobocia;
- 5) niepełnosprawności;
- 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby;
- 7) przemocy w rodzinie;
- 7a) potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi;
- 8) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- 9) bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych;
- 10) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- 11) alkoholizmu lub narkomanii;
- 12) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;
- 13) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

zagrożenie dobra dzieci. Z nich najczęściej wywodzą się młodociani przestępcy, dzieci alkoholizujące się i narkotyzujące, nieuczące się i w konsekwencji potencjalni przyszli bezrobotni. Najbardziej narażone na uzależnienia są dzieci i młodzież w wieku od 10 do 16 lat.⁹

Wykres 4

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MpiPS

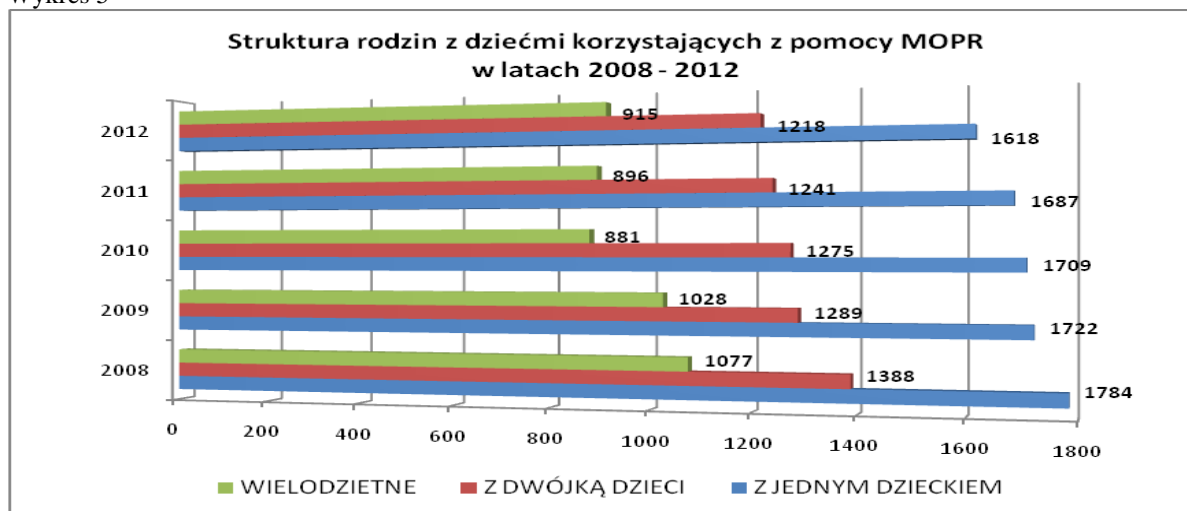
Na podstawie analizy danych, przedstawionych na wykresie nr 1, należy zauważyć, iż liczba rodzin z dziećmi, korzystających z pomocy MOPR na przestrzeni lat 2008 – 2012, stanowiła ok. jednej trzeciej wszystkich rodzin, które zostały objęte pomocą. Liczba rodzin z dziećmi, w omawianym okresie, wykazywała stały, ale niewielki spadek. Wyniósł on w 2012 roku 6% w odniesieniu do roku 2008.

Przy próbie wskazania przyczyn zachodzącego zjawiska, należy dużą wagę przypisać niewaloryzowanym przez sześć lat (2006 r.) progom dochodowym, uprawniającym do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej.¹⁰ Jest to, niewątpliwie, znacząca przyczyna eliminowania z grona beneficjentów pomocy społecznej rodzin z dziećmi.

⁹ na podstawie J. Raczkowska, *Kiedy rodzina zawiedzie*, W-wa 1983

¹⁰ waloryzacja progów dochodowych, uprawniających do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej nastąpiła 1 października 2012 roku.

Wykres 5

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MPiPS

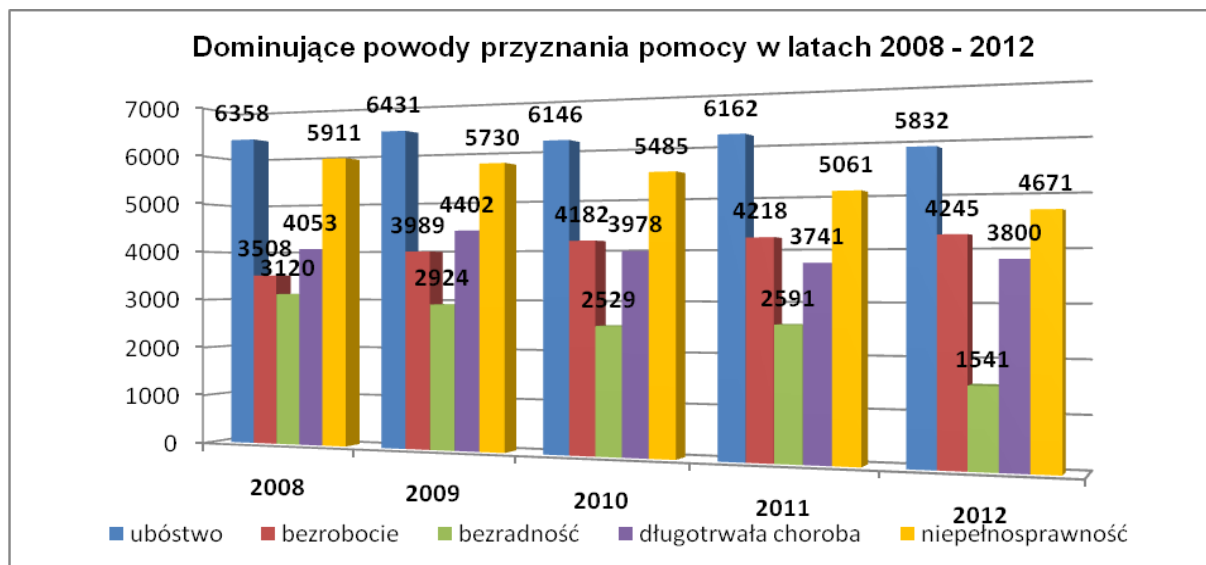
Od roku 2008 do 2012 liczba rodzin z jednym dzieckiem zmniejszyła się o 10,23%, liczba rodzin z dwójką dzieci zmniejszyła się o 13,96%. Jeszcze bardziej wyraźny spadek liczby rodzin można zaobserwować w przypadku rodzin wielodzietnych – 17,7%.

Należy jednak nadmienić, że w roku 2011, po raz pierwszy w analizowanym okresie nastąpił nieznaczny wzrost liczby rodzin wielodzietnych o 1,01% w porównaniu z rokiem 2010. Wzrost ten obserwowany jest również w roku 2012 i wyniósł ponad 2%.

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, jest niewątpliwie jedną z dominujących przesłanek, uprawniających do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. W roku 2009 problem bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych lub prowadzeniu gospodarstwa domowego w Polsce był piątym z kolei powodem udzielenia wsparcia (łącznie 255,7 tys. rodzin – 1,0 mln osób).¹¹

¹¹ („Pomoc społeczna – infrastruktura, beneficjenci, świadczenia w 2009 roku”; Informacje i opracowania statystyczne, Warszawa 2010).

Wykres 6

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MPiPS

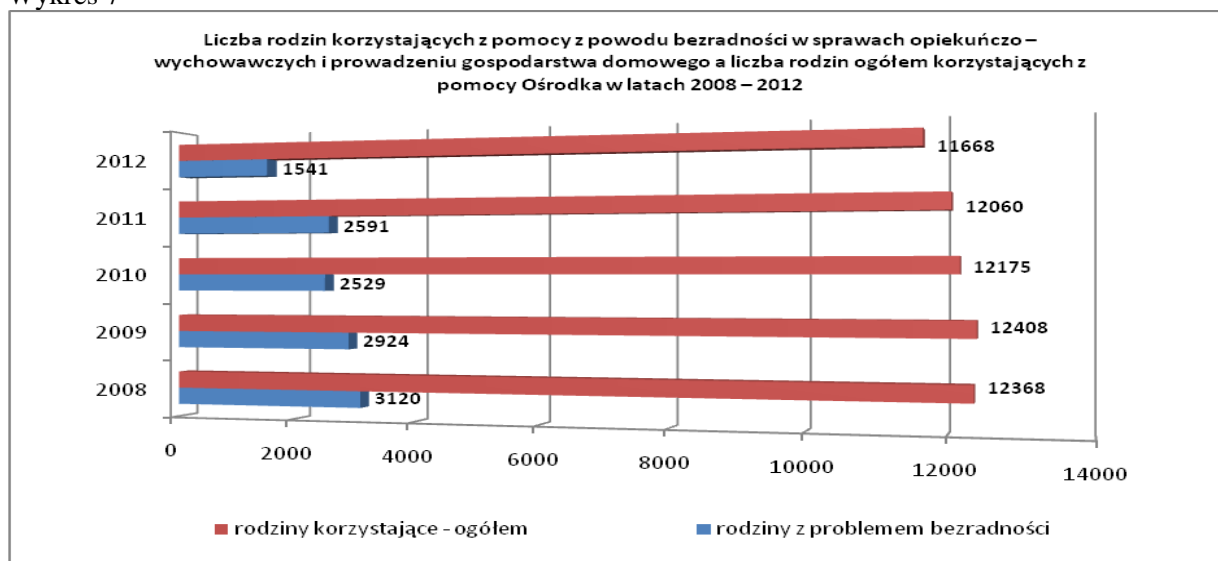
Dane zawarte na powyższym wykresie, podobnie jak w przypadku danych ogólnopolskich, wskazują, że problem bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego w Mieście Lublin w latach 2008 - 2012, plasuje się na, wysokim, 5. miejscu wśród 15. powodów przyznania pomocy, wskazywanych w ustawie o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku.

Równocześnie należy wskazać, że poza uprawnieniami do świadczeń finansowych, rodziny z problemem opiekuńczo – wychowawczym, jako jedna z grup beneficjentów pomocy społecznej, korzystają ze wsparcia w formie pracy socjalnej, która nie jest warunkowana kryterium dochodowym.

Działania socjalne udzielane na rzecz rodzin z problemem opiekuńczo – wychowawczym podejmowane są między innymi z powodu:

- występowania w rodzinie problemu uzależnień od alkoholu i środków odurzających (w 2012r. objęto wsparciem: 81 rodzin),
- przemocy w rodzinie (w 2012r. objęto wsparciem: 24 rodzin),
- problemów szkolnych dzieci (w 2012r. objęto wsparciem: 89 rodzin),
- niewydolności i bezradności wychowawczej (w 2012r. objęto wsparciem: 220 rodzin),
- niepodejmowania zatrudnienia przez dorosłych członków rodziny (w 2012r. objęto wsparciem: 56 rodzin).

Wykres 7

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MPiPS

Liczba rodzin borykających się z bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego zmniejsza się systematycznie od 2008 roku, w którym stanowiły ponad 25%. W 2012 roku ich udział zmniejszył się do 13,21% ogółu rodzin, które objęto wsparciem.

Tabela 3

Problem bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego na tle wszystkich rodzin objętych pomocą MOPR w latach 2011-2012.

Typy rodzin	Wszystkie rodziny objęte pomocą MOPR	Rodziny dotknięte bezradnością(...)	Procent rodzin dotkniętych bezradnością w stosunku do konkretnej kategorii rodzin	Wszystkie rodziny objęte pomocą MOPR		Procent rodzin dotkniętych bezradnością w stosunku do konkretnej kategorii rodzin	
				ROK 2011		ROK 2012	
Liczba rodzin ogółem	12 060	2 591	21,5%	11 668	1 541	13,21%	
Liczba rodzin niepełnych	1 658	790	47,6%	1 786	683	38,24%	
Liczba rodzin wielodzietnych	896	300	33,5%	915	346	37,81%	

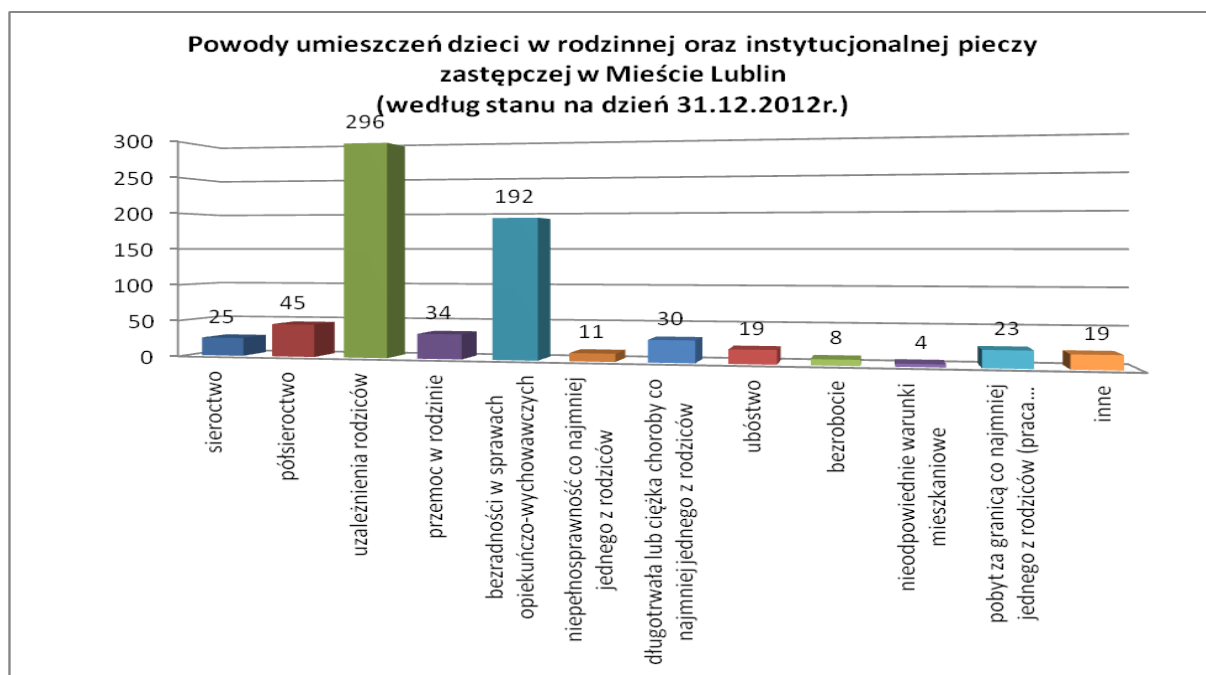
Źródło: Na podstawie sprawozdań MPiPS: Dział 4 - powody przyznania pomocy i Dział 5 - typy rodzin.

Pomimo iż do 2008 roku odnotowano spadkową tendencję udziału liczby rodzin korzystających z powodu bezradności w ogólnej liczbie rodzin korzystających z pomocy, co sugerowałoby zmniejszanie się skali problemu, to jednak niepokojący wydaje się być fakt, że problem dotyka bardzo wysokiego odsetka rodzin niepełnych (47,6% w 2011r. i 38,24% w

2012r.) korzystających ze wsparcia MOPR. Wśród rodzin wielodzietnych odsetek rodzin dotkniętych problemem jest również wyższy niż w ogólnej liczbie rodzin (33,5% w 2011 i 37,81% w 2012r.). **Analiza wskazuje, że te dwa typy rodzin są w szczególny sposób narażone na zaburzenie funkcjonowania.**

Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, jest jedną z 2 głównych przyczyn umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej. Przywracanie i wzmacnianie rodzinom umiejętności wychowawczych i opiekuńczych należy uznać za jeden z podstawowych kierunków działań w obrębie wspierania rodzin. Należy jednocześnie pamiętać, iż nie jest on jedynym powodem, który wywołuje konieczność kierowania dzieci do pieczy zastępczej. Jak wskazują dane zawarte na wykresie nr 5 również istotne jest skierowanie uwagi na problemy uzależnień rodziców. W 2012 roku w przypadku 296 umieszczeń dzieci w pieczy zastępczej ich powodem były uzależnienia rodziców, z czego aż w 284 przypadkach było to uzależnienie od alkoholu.

Wykres 8

Źródło: Opracowanie własne MOPR, na podstawie Tabeli G. Dzieci w pieczy zastępczej Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Powyższe informacje wskazują, iż niezwykle istotna jest rola ośrodków leczenia uzależnień w procesie przywracania wydolności opiekuńczo – wychowawczych. Za istotne należy uznać nawiązywanie i rozszerzenie współpracy z jednostkami świadczącymi pomoc w zakresie leczenia uzależnień oraz motywowanie rodzin zagrożonych i już dotkniętych problemem do podjęcia terapii.

3. Wspieranie rodziny

Wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to zespół planowanych działań mających na celu przywrócić rodzinie zdolności do pełnienia tych funkcji (art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej Dz. U. z 2011r. nr 149 poz. 887 z późn. zm.). Realizacja zadań z zakresu wspierania rodziny powinna odbywać się z uwzględnieniem zasady pomocniczości.

Należy podkreślić, iż działania mające na celu przywracanie i wzmacnianie zdolności opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach naturalnych powinno być jednym z podstawowych kierunków rozwoju i doskonalenia funkcjonowania systemu wspierania rodziny. Działania te powinny być przewidziane zarówno w odniesieniu do rodzin, którym zagraża odebranie dziecka jak też do rodzin, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej. Pozwoli to, z jednej strony na ograniczenie umieszczeń dzieci w różnych formach pieczy zastępczej, z drugiej natomiast na zwiększenie liczby dzieci powracających do rodzin naturalnych z różnych form opieki zastępczej.

3.1. Placówki wsparcia dziennego

Rodziny z problemem zakłóconego procesu wychowawczego w sprawach opiekuńczo-wychowawczych mogą liczyć na wsparcie ze strony placówek wsparcia dziennego, które odgrywają ważną rolę, z punktu widzenia wzmocnienia funkcji opiekuńczych rodziny.

Placówka wsparcia dziennego przeznaczona jest dla dzieci i młodzieży w wieku do 18 roku życia, współpracuje z rodzicami lub opiekunami dziecka, a także z placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi.

W wykonywaniu swoich zadań placówka wsparcia dziennego o zasięgu gminnym współpracuje z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej, a placówka wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym z właściwym powiatowym centrum pomocy rodzinie.

W 2010 roku na terenie Polski funkcjonowało **3 216** placówek wsparcia dziennego, które w różnej formie zapewniały opiekę i wychowanie dzieciom w środowisku lokalnym. Ze wszystkich zbadanych placówek wsparcia dziennego funkcjonujących na terenie kraju (2,7 tys. opiekuńczych oraz 0,4 tys. specjalistycznych) w ciągu 2010 roku skorzystało 138,8 tys. dzieci i młodzieży, z czego 17,9% (24,8 tys.) ze specjalistycznych. W roku 2010 liczba

placówek wsparcia dziennego była niższa o 118 w stosunku do 2008 roku. W związku z tym o ponad **7%** zmniejszyła się również liczba dzieci z nich korzystających (spadek o 10 814 tys.)¹².

Sytuacja w Mieście Lublin potwierdza ogólnokrajowe tendencje. Spadek liczby dzieci objętych wsparciem dziennym w analogicznym okresie (rok 2010 w odniesieniu do roku 2008) wyniósł aż **22%**. W województwie lubelskim na 1 tys. dzieci w wieku 0-17 lat, przypadało około 7. dzieci korzystających z pomocy placówek wsparcia dziennego, przy średniej krajowej 12,4 na 1 tys. dzieci w wieku 0-17 lat. Natomiast w Mieście Lublin odsetek ten był znacznie wyższy i w **2011** roku wynosił **17,7** na 1 tys. dzieci w wieku 0-17 lat¹³.

W latach 2011 i 2012 w Lublinie funkcjonowały **24** placówki wsparcia dziennego¹⁴. Z bogatej oferty zajęć prowadzonych w placówkach wsparcia dziennego skorzystało w latach 2008 – 2012 odpowiednio¹⁵:

- 2008 rok - **29** placówek, **1418** dzieci,
- 2009 rok - **29** placówek, **1222** dzieci,
- 2010 rok - **25** placówek, **873** dzieci,
- 2011 rok - **24** placówki, **1001** dzieci,
- 2012 rok – **24** placówki, **1024** dzieci.

Analizując powyższe dane należy podkreślić, że po gwałtownym spadku liczby dzieci korzystających z oferty placówek w 2010 roku (o 349 dzieci w porównaniu do 2009 roku), w roku 2011 nastąpił ponowny wzrost (o 128 dzieci), podobnie w roku 2012, wzrost o kolejne 23 dzieci.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej zapewnia dziecku:

1. opiekę i wychowanie,
2. pomoc w nauce,
3. organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie specjalistycznej w szczególności:

1. organizuje zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne,

¹² Źródło danych GUS: „Pomoc społeczna – infrastruktura, beneficjenci, świadczenia w 2009 roku” Informacje i opracowania statystyczne, Warszawa 2010 oraz „Pomoc społeczna – infrastruktura, beneficjenci, świadczenia w 2010 roku” Informacje i opracowania statystyczne, Warszawa 2012

¹³ Obliczono na podstawie danych demograficznych GUS dla miasta Lublin oraz danych własnych.

¹⁴ Źródło: Sprawozdania MPiPS-03

¹⁵ Źródło: Sprawozdania MPiPS-03

2. realizuje indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapią pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię.

Tabela 4. Zasoby instytucjonalnego wsparcia rodziny na terenie Miasta Lublin w latach 2011-2012.

PLACÓWKI WSPARCIA DZIENNEGO			
L.p.	Nazwa placówki	Forma działalności	Adres placówki
1	Dom Św. Józefa dla Dzieci i Młodzieży. Ognisko Wychowawcze	placówka opiekuńcza	ul. Ks. M. Słowikowskiego 1a, 20-124 Lublin
2	Salezjańska Świetlica Środowiskowa im. Św. Dominika Savio	placówka opiekuńcza	ul. Kalinowszczyzna 3, 20-129 Lublin
3	Świetlica Opiekuńcza – Wychowawcza im. bł. Edmunda Bojanowskiego	placówka opiekuńcza	ul. Królewska 10, 20-109 Lublin
4	Klub Młodzieżowy	placówka opiekuńcza	ul. Łabędzia 15, 20-335 Lublin
5	Świetlica Św. Brata Alberta	placówka opiekuńcza	ul. Willowa 15, 20-819 Lublin
6	Świetlica Opiekuńcza – Wychowawcza przy Parafii Św. Maksymiliana	placówka opiekuńcza	ul. Dr. Męczenników Majdanka 27, 20-325 Lublin
7	Świetlica Opiekuńcza – Wychowawcza przy Parafii p.w. św. Antoniego Padewskiego	placówka opiekuńcza	ul. Kasztanowa 1, 20-245 Lublin
8	Świetlica Opiekuńcza – Wychowawcza przy Parafii p.w. Św. Urszuli Ledóchowskiej	placówka opiekuńcza	ul. Biedronki 13, 20-543 Lublin
9	Świetlica Opiekuńcza – Wychowawcza przy Parafii Św. Rodziny	placówka opiekuńcza	ul. Radości 13, 20-530 Lublin
10	Świetlica Opiekuńcza – Wychowawcza przy Parafii Św. Michała Archaniola	placówka opiekuńcza	ul. Fabryczna 19, 20-301 Lublin
11	Świetlica Opiekuńcza – Wychowawcza "Promyk"	placówka opiekuńcza	ul. Odlewnicza 11a, 20-219 Lublin
12	Ośrodek Młodzieżowy Nr 1	placówka opiekuńcza	ul. Kunickiego 128, 20-434 Lublin
13	Ośrodek Młodzieżowy Nr 2	placówka opiekuńcza	ul. ks. M. Słowikowskiego 1, 20-124 Lublin
14	Świetlica Opiekuńcza – Wychowawcza Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży	placówka opiekuńcza	ul. Krakowskie Przedmieście 1, 20-002 Lublin
15	Świetlica Integracyjna "Razem"	placówka opiekuńcza	ul. Doświadczalna 46, 20-236 Lublin
16	Placówka Wsparcia Dziennego	placówka	ul. Jutrzenki 1, 20-538 Lublin

	"Jutrzenka"	opiekuńcza	
17	Świetlica Opiekuńczo – Wychowawcza "Sokolik"	placówka opiekuńcza	ul. Pogodna 19, 20-337 Lublin
18	Świetlica Stowarzyszenia Przyjaciół Dzieci i Młodzieży "con amore"	placówka opiekuńcza	ul. Róży Wiatrów 9, 20-468 Lublin
19	Środowiskowe Ognisko Wychowawcze Towarzystwa Przyjaciół Dzieci	placówka opiekuńcza	ul. Narutowicza 54, 20-016 Lublin
20	Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza "Misericordia"	placówka opiekuńcza	ul. Głuska 138, 20-380 Lublin
21	Placówka Wsparcia Dziennego "CIUCHCIA"	placówka opiekuńcza	ul. Kunickiego 35, 20-417 Lublin
22	Specjalistyczny Ośrodek Opiekuńczo-Wychowawczy "Domostwo Amigoniańskie"	placówka specjalistyczna	ul. Jaworowskiego 12, 20-612 Lublin
23	Ośrodek Terapeutyczny	placówka specjalistyczna	ul. Narutowicza 74a, 20-019 Lublin
24	"AGAPE CLUB"	placówka specjalistyczna	ul. Bernardyńska 5, 20-109 Lublin

Źródło: Na podstawie Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie

Poza w/w placówkami wsparcia dziennego, prowadzonymi przez podmioty pozarządowe, w strukturach Filii Nr 3 i Filii Nr 5 MOPR funkcjonują świetlice socjoterapeutyczne, które mają do dyspozycji łącznie 30 miejsc. Są to:

1. Świetlica socjoterapeutyczna, ul. Głęboka 11;
2. Świetlica socjoterapeutyczna nr 2, ul. Piekarska 27.

Z pomocy świetlic skorzystało w ciągu roku 2012 - 31 dzieci.

W strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie funkcjonuje również Centrum Aktywności Środowiskowej, które w ramach swojej działalności udziela pomocy osobom i rodzinom z grup szczególnego ryzyka, zagrożonym wykluczeniem społecznym, zamieszkałym na Osiedlu Antoniny Grygowej w Lublinie.

Wśród licznych działań podejmowanych przez placówkę należy wskazać: wspieranie rodziny w sprawowaniu funkcji opiekuńczo – wychowawczej poprzez zapewnienie opieki wychowawczej dzieciom i młodzieży, pomoc w nauce, stwarzaniu warunków do rozwijania zainteresowań i uzdolnień oraz organizację czasu wolnego, zapewnienie pomocy rodzinie, dzieciom i młodzieży sprawiającym problemy wychowawcze, zagrożonym demoralizacją, przestępczością lub uzależnieniami poprzez organizację zajęć profilaktycznych,

socjoterapeutycznych, korekcyjnych i terapeutycznych oraz udzielanie doraźnej i kompleksowej pomocy osobom znajdującym się w trudnych sytuacjach życiowych, które wynikają z dysfunkcji życia rodzinnego sytuacji kryzysowych o charakterze nagłym lub losowym.

Mając na względzie problemy mieszkańców Osiedla Antoniny Grygowej, jak również w celu zapobiegania degradacji społecznej dzieci i młodzieży, w 2012 roku Centrum Aktywności Środowiskowej podejmowało liczne działania poprzez organizację czasu wolnego oraz aktywizację społeczną i rozwijanie zainteresowań dzieci i młodzieży. Ze wsparcia Centrum Aktywności Środowiskowej w 2012 roku skorzystało 78 dzieci.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, poza placówkami opiekuńczymi i specjalistycznymi, przewiduje **nową formę funkcjonowania placówki wsparcia dziennego w postaci pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę** poprzez działania animacyjne i socjoterapeutyczne. Ma tu szerokie zastosowanie pedagogika podwórkowa, czyli praktyczna działalność wychowawcza, mająca spontaniczny i środowiskowy charakter.

Ulica i podwórko rozumiane dosłownie i w przenośni, jako otwarte środowisko wychowujące, są terenem naturalnej socjalizacji rówieśniczej. Tu kształtują się rówieśnicze więzi, przyjaźnie, normy współżycia społecznego, wyznaczane są cele działania. Podwórkowa socjalizacja jest szkołą zachowań społecznych, które przy braku alternatywnych propozycji pozostają normą na wiele lat. Identyfikacja z grupą podwórkową, internalizacja jej norm i zachowań kształtuje zarówno negatywne, jak i pozytywne wzorce.

Większość czynów przestępczych nieletni popełniają w grupach, w czasie i miejscu poza zasięgiem oddziaływania rodziców i szkoły. Terenem swoistej edukacji przestępczej jest ulica/podwórko, a nieletni sprawcy na ogół nie uczestniczą w żadnej zorganizowanej działalności pozalekcyjnej czy pozaszkolnej.

Ze względu na komercjalizację instytucji kultury, sportu i rekreacji oraz znaczne niedofinansowanie szkolnych zajęć pozalekcyjnych, w najbliższym czasie nie można spodziewać się radykalnej poprawy i rozwoju środowiskowej infrastruktury niezbędnej do zagospodarowania niekontrolowanych rejonów wolnego czasu.

A zatem powstaje miejsce dla rozwoju pedagogiki podwórkowej. Ważne jest, by pedagodzy ulicy, mając na uwadze cele profilaktyczne, wykorzystując wartości i możliwości jakie tkwią w prawidłowo zorganizowanym czasie wolnym, kulturze, rozrywce i zabawie, stwarzali dzieciom warunki do realizowania jednego z ich podstawowych praw, jakim jest

prawo dziecka do wypoczynku i czasu wolnego, stosownych do wieku oraz nieskrępowanego uczestnictwa w życiu kulturalnym i artystycznym.

Istotą pracy pedagogów ulicy jest to, że w naturalny sposób dokonuje się nieodzowne dla wychowania zbliżenie świata dzieci i dorosłych na gruncie wspólnego działania, zabawy i rozrywki, poprzez udział w życiu najbliższego środowiska.

POTRZEBY W TYM ZAKRESIE:

- **doskonalenie metodyki pracy z dzieckiem (dobór takich metod pracy, by dzięki nim, poprzez dziecko, pozytywnie oddziaływać również na pozostałych członków rodziny),**
- **zatrudnianie specjalistów (animatorów) o wysokich kwalifikacjach oraz zapewnienie im możliwości ustawicznego podnoszenia kwalifikacji,**
- **rozwój infrastruktury, zapewniającej organizację czasu wolnego dziecka,**
- **zapewnienie odpowiednich szkoleń dla kadry pracującej z dziećmi,**
- **systematyczne zwiększanie środków finansowych na dofinansowanie działalności placówek wsparcia dziennego by stały się dla dzieci atrakcyjną alternatywą spędzania czasu wolnego,**
- **zwrócenie szczególnej uwagi na rozwój pracy z dzieckiem w jego naturalnym środowisku rówieśniczym (pedagogika podwórkowa).**

3.2. Poradnictwo specjalistyczne

Problemowi bezradności opiekuńczo – wychowawczej należy przypisywać o tyle, dużą wagę, że dotyczy on rodziny, czyli podstawowej komórki społecznej oraz dzieci, od których zależeć będzie przyszłość nas wszystkich. Rodziny, których dotyczą problemy nie powinny, borykać się z nim samotnie. Konieczne jest otoczenie ich wsparciem, które gwarantuje m. in. poradnictwo specjalistyczne i terapię rodzin.

Od 1 stycznia 2009 r., w wyniku reorganizacji, **Specjalistyczna Poradnia dla Rodzin** stała się komórką organizacyjną Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie.

Do zadań Poradni należy między innymi:

- świadczenie usług w zakresie rodzinnego, psychologicznego i pedagogicznego poradnictwa dla rodzin, w tym rodzin zastępczych i rodzin biologicznych, których dzieci przebywają w opiece zastępczej,
- działania o charakterze profilaktycznym,

- prowadzenie terapii indywidualnej i rodzinnej,
- podejmowanie działań mediacyjnych,
- współpraca z komórkami organizacyjnymi Ośrodka i innymi jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej w celu podejmowania interdyscyplinarnego oddziaływania na rodzinę lub osobę korzystającą z usług Specjalistycznej Poradni dla Rodzin,
- zapewnienie konsultacji innych specjalistów mających wpływ w procesie pracy z rodziną, w szczególności z zakresu poradnictwa specjalistycznego i prawnego,
- propagowanie informacji, wiedzy, doświadczeń.

Tabela 5. Liczba osób i rodzin korzystających z usług poradni w latach 2009 – 2012.

	Liczba rodzin w 2009 roku	Liczba rodzin w 2010 roku	Liczba rodzin w 2011 roku	Liczba rodzin w 2012 roku
Liczba rodzin ogółem	750	920	588	968
W tym rodzin naturalnych	717	886	564	914
W tym rodzin zastępczych	22	29	19	52
W tym rodzin adopcyjnych	11	6	2	2

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań opisowych

Tabela 6. Liczba osób objętych wsparciem poradni w latach 2009 – 2012 z podziałem na rodzaj wsparcia.

	Liczba osób objętych Wsparciem w 2009 roku: 1 162		Liczba osób objętych wsparciem w 2010 roku: 1 639		Liczba osób objętych wsparciem w 2011 roku: 1 420		Liczba osób objętych wsparciem w 2012 roku: 1 811	
	w tym dorosłych	w tym dzieci	w tym dorosłych	w tym dzieci	w tym dorosłych	w tym dzieci	w tym dorosłych	w tym dzieci
Łączna liczba osób korzystających z usług:	953	209	1244	395	1174	246	1567	244
w tym: liczba osób w terapii	695	163	772	183	677	166	806	162
w tym: liczba osób w psychoprofilaktyce	258	46	472	212	497	80	761	82

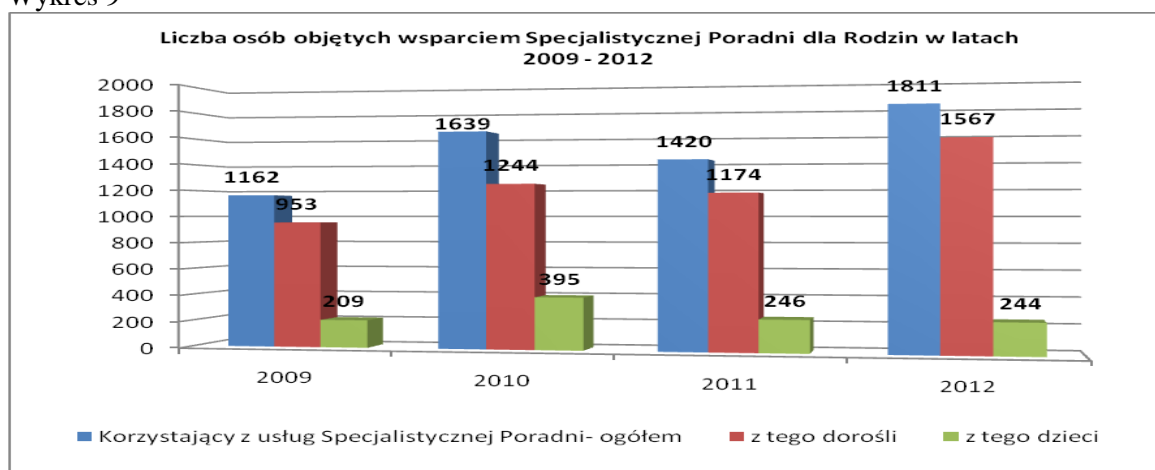
Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań opisowych

Analiza powyższych danych wskazuje na rosnącą potrzebę korzystania z pomocy oferowanej przez Poradnię. Zainteresowanie wsparciem dla osób dorosłych, świadczonym przez kadrę specjalistów, wzrasta od roku 2009. W roku 2012 z porad skorzystało aż 64% więcej dorosłych niż w roku 2009. Również liczba dzieci korzystających z usług Poradni utrzymuje się na wysokim poziomie.

Liczba osób dorosłych, objętych wsparciem Poradni w postaci terapii, na przestrzeni lat 2009 - 2012, uległa zwiększeniu o prawie 17%. Najbardziej widoczny jest wzrost liczby osób korzystających z psychoprofilaktyki. W przypadku osób dorosłych w roku 2012, w porównaniu do 2011 roku wyniósł ponad 59%. Warto również zauważyć, że w porównaniu do roku 2009 z tej formy pomocy skorzystało w 2012 roku blisko trzykrotnie więcej osób.

Powyższe dane mogą świadczyć m. in. o zwiększaniu się wiedzy na temat korzyści, jakie wynikają z uczestnictwa w terapii rodzin, czy poszczególnych jej członków oraz o przełamaniu niechęci do dzielenia się trudnościami z osobą psychologa – terapeuty, ale także o zwiększającym się zapotrzebowaniu na profesjonalne, zewnętrzne wsparcie funkcjonowania rodziny i rozwiązywania pojawiających się problemów.

Wykres 9

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań opisowych

O wysokich potrzebach w zakresie poradnictwa świadczy również rosnące zainteresowanie osób i rodzin sesjami konsultacyjnymi i terapeutycznymi. Należy podkreślić, iż proces terapii rodziny prowadzi do stałych zmian i jest znacznie bardziej efektywny niż porady konsultacyjne.

Tabela 7. Liczba sesji konsultacyjnych i terapeutycznych przeprowadzonych w Specjalistycznej Poradni dla Rodzin.

Liczba sesji terapeutycznych i konsultacyjnych	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012
	4124	4337	5214

Zapotrzebowanie na pomoc psychologiczną i pedagogiczną jest bardzo wysokie. Czas oczekiwania na rozpoczęcie terapii w Specjalistycznej Poradni dla Rodzin wynosi obecnie ok. 2 miesięcy. Za istotne należy, zatem uznać pozyskiwanie partnerów świadczących pomoc w zakresie poradnictwa i terapii, aby skrócić czas oczekiwania rodzin i osób na uzyskanie pomocy.

POTRZEBY W TYM ZAKRESIE:

- poszerzenie oferty i dostępności do porad specjalistycznych poprzez włączenie do realizacji celów programu poradni, nad którymi Ośrodek nie sprawuje nadzoru,
- kontynuowanie ścisłej współpracy między organizatorem pieczy zastępczej (MOPR) a pedagogami placówek oświatowych (m.in. żłobki, przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja), oraz pracownikami podmiotów leczniczych (ośrodki zdrowia, szpitale – oddziały położnicze, szpitalne oddziały rautnkowe),
- kontynuowanie i poszerzanie współpracy ze specjalistami świadczącymi pomoc na rzecz rodziny, pracującymi w organizacjach pozarządowych.

3.3. Rodzina w sytuacji kryzysowej

Centrum Interwencji Kryzysowej jest placówką wsparcia o zasięgu lokalnym powołaną do realizacji zadań określonych ustawą o pomocy społecznej. Z pomocy Centrum Interwencji Kryzysowej w roku 2012 korzystały osoby znajdujące się w sytuacjach kryzysowych m. in.: ofiary przemocy, osoby molestowane – doświadczające przemocy seksualnej, ofiary przestępstw, rodziny osób uzależnionych, osoby znajdujące się w krytycznej sytuacji życiowej spowodowanej zdarzeniami losowymi i innymi czynnikami.

W roku 2012 r. w Centrum Interwencji Kryzysowej udzielono ogółem 13 268 porad, w tym: 5 865 porad w kontakcie bezpośrednim, 390 konsultacji telefonicznych, 42 internetowych oraz przez całodobowy telefon zaufania – 6971.

Tabela 8. Pomoc udzielona w ramach zadań realizowanych przez Centrum Interwencji Kryzysowej w 2012 roku.

Pomoc w kontakcie bezpośrednim		Pomoc w kontakcie niebezpośrednim		
Porady prawne	Pomoc psychologiczno-terapeutyczna	Konsultacje telefoniczne	Porady i konsultacje w całodobowym telefonie zaufania	Konsultacje i porady internetowe
820	5 045	390	6 971	42
RAZEM: 5 865 w tym: pomoc towarzysząca: poradnictwo socjalne, działania interwencyjne - 3 250 (w tym 526 NK*)		RAZEM 7 403		

* NK – procedura Niebieskiej Karty

Większość klientów Centrum Interwencji Kryzysowej to osoby doświadczające przemocy, w tym zakresie udzielono łącznie 2323 porady specjalistyczne podczas spotkań osobistych w tym 550 konsultacji dotyczyło przemocy wobec dzieci. Przyjęto 526 zgłoszeń o wszczęciu procedury Niebieskiej Karty, podjęto w związku z tym współpracę z instytucjami zaangażowanymi w pomoc rodzinie oraz klientami w celu objęcia rodzin pomocą prawną i wsparciem psychologicznym.

Centrum Interwencji Kryzysowej prowadzi również mieszkanie interwencyjne. Lokal ma 13 miejsc noclegowych. Mieszkanie przeznaczone jest dla osób i rodzin znajdujących się z różnych przyczyn w sytuacji kryzysowej - wymagającej udzielenia pomocy w postaci schronienia oraz specjalistycznej pomocy psychologiczno – terapeutycznej. W 2012 roku w Mieszkanie Interwencyjnym z tej formy pomocy skorzystało 16 osób, w tym 10 dzieci.

Należy jednocześnie podkreślić, iż w ramach interwencji kryzysowej w Mieście Lublin działają trzy ośrodki wsparcia, dotowane z budżetu miasta. Świadczą pomoc rodzinom i osobom będącym w sytuacji kryzysowej. Są to Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy, Ośrodek Wsparcia dla samotnych matek, Ośrodek Wsparcia dla samotnych matek z dziećmi do lat 3 i kobiet w ciąży.

1) Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie:

prowadzony jest przez Fundację SOS Ziemi Lubelskiej. Mieści się przy ul. Bazylianówka 44. Dysponuje 25 miejscami. Ośrodek zapewnia schronienie i stały dozór zapewniający odseparowanie od sprawcy. Osoby otrzymują posiłek interwencyjny, pozyskaną żywność oraz pomoc rzeczową i środki higieny osobistej. Mają zapewnioną pomoc specjalistów:

psychologa, pedagoga, terapeuty, prawnika i psychiatry. Uczestniczą w terapii indywidualnej i grupowej. Z usług ośrodka w 2012 roku skorzystało 62 osoby.

2) Ośrodek Wsparcia dla samotnych matek:

prowadzony jest przez Fundację SOS Ziemi Lubelskiej przy ul Bronowickiej 3. Posiada 70 miejsc. Ośrodek zapewnia schronienie, posiłek interwencyjny, pozyskaną żywność, odzież oraz pomoc rzeczową. Pomoc świadczą specjaliści zatrudnieni w ośrodku: psycholog, pedagog, prawnik i pracownik socjalny. W 2012 roku dotacja z budżetu Miasta Lublin wynosiła 315 000 zł. Z usług w ośrodku skorzystało 103 osoby.

3) Ośrodek Wsparcia dla samotnych matek z dziećmi do lat 3 i kobiet w ciąży:

prowadzony jest przez Fundusz Obrony Życia Archidiecezji Lubelskiej. Posiada 10 miejsc. Jest zadaniem własnym Gminy. Ośrodek zapewnia schronienie, 3 posiłki dziennie, odzież oraz pomoc rzeczową (leki, środki czystości, artykuły do pielęgnacji dzieci). Pomoc świadczą specjaliści zatrudnieni w ośrodku: psycholog, pedagog, psychoterapeuta i pracownik socjalny. W 2012 roku dotacja z budżetu Miasta Lublin wynosiła 65 000 zł. Z usług w ośrodku skorzystało 39 osób.

W realizacji zadań związanych ze wsparciem rodziny w sytuacji kryzysowej prowadzona jest ponadto ścisła współpraca pomiędzy Miejskim Ośrodkiem Pomocy Rodzinie w Lublinie a licznymi partnerami, między innymi:

- policją – w zakresie wspólnych działań na rzecz poprawy funkcjonowania rodziny w środowisku, monitorowania sytuacji rodzin,
- Sądem Rodzinnym – wgląd w sytuację rodziny,
- kuratorami sądowymi – w obszarze nadzoru nad poprawnym pełnieniem funkcji rodzicielskiej, monitoringu sytuacji rodziny, podejmowania działań korekcyjnych w zakresie zminimalizowania ryzyka wystąpienia zaniedbań opiekuńczo – wychowawczych,
- Miejskim Urzędem Pracy, Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży OHP – aktywizacja zawodowa pełnoletnich członków rodziny,
- organizacjami pozarządowymi – wsparcie psychologiczne, prawne, mieszkaniowe, rzeczowe.
- placówkami oświatowymi – w zakresie prawidłowej realizacji obowiązku szkolnego przez dzieci i monitorowanie postępów w nauce,
- placówkami służby zdrowia – w celu dokonania konsultacji medycznych.

Należy podkreślić, iż Miasto Lublin dysponuje rozbudowanym systemem wsparcia dla rodzin i osób znajdujących się w sytuacji kryzysowej, który zabezpiecza potrzeby w tym zakresie. W kolejnych latach planowane jest kontynuowanie dotychczas podejmowanych działań oraz kontynuowanie nawiązanej współpracy.

3.4. Nowe formy wspierania rodziny

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej rodzinom, które przeżywają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, na wniosek pracownika socjalnego, może zostać przydzielony asystent rodziny (art. 11 ust 3,4). Asystent prowadzi pracę z rodziną w miejscu jej zamieszkania lub w miejscu wskazanym przez rodzinę. Szczegółowe zadania asystenta wskazane są w ustawie i należą do nich:

- 1) opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym, o którym mowa w art.11 ust. 1;
- 2) opracowanie, we współpracy z członkami rodziny i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej, planu pracy z rodziną, który jest skoordynowany z planem pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej;
- 3) udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego;
- 4) udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych;
- 5) udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów psychologicznych;
- 6) udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi;
- 7) wspieranie aktywności społecznej rodzin;
- 8) motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych;
- 9) udzielanie pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej;
- 10) motywowanie do udziału w zajęciach grupowych dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych;
- 11) udzielanie wsparcia dzieciom, w szczególności poprzez udział w zajęciach psychoedukacyjnych;
- 12) podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin;
- 13) prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci;
- 14) prowadzenie dokumentacji dotyczącej pracy z rodziną;

- 15) dokonywanie okresowej oceny sytuacji rodziny, nie rzadziej niż co pół roku, i przekazywanie tej oceny podmiotowi, o którym mowa w art. 17 ust. 1;
- 16) monitorowanie funkcjonowania rodziny po zakończeniu pracy z rodziną;
- 17) sporządzanie, na wniosek sądu, opinii o rodzinie i jej członkach;
- 18) współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, właściwymi organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i osobami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny;
- 19) współpraca z zespołem interdyscyplinarnym lub grupą roboczą, o których mowa w art. 9a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z 2009 r. Nr 206, poz. 1589 oraz z 2010 r. Nr 28, poz. 146 i Nr 125, poz. 842), lub innymi podmiotami, których pomoc przy wykonywaniu zadań uzna za niezbędną.

Liczba rodzin, z którymi jeden asystent rodziny może w tym samym czasie prowadzić pracę nie może przekroczyć 20, powinna jednak zależeć od stopnia trudności wykonywanych zadań. Dotychczas ta forma wsparcia rodziny funkcjonowała w ramach projektów i programów, realizowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie.

W pierwszym półroczu roku 2012 w ramach Zespołu ds. pieczy zastępczej oraz asysty rodzinnej Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie zatrudnionych było 10 asystentów, którzy objęli wsparciem 140 rodzin. W drugim półroczu, dzięki środkom pozyskanym z programu rządowego, zatrudnienie wzrosło do 20 asystentów i w rezultacie pod koniec 2012 roku ich pomocą objętych było 312 rodzin. Opracowano 312 planów pracy z rodziną, dokonano także 264 okresowych ocen sytuacji rodziny po upływie sześciu miesięcy od podjęcia z nią pracy. W 6 przypadkach asystenci zakończyli pracę z rodziną ze względu na osiągnięcie zamierzonych celów.

Od stycznia 2013 roku, ze względu na zakończenie realizacji rządowego programu, w Zespole ds. pieczy zastępczej oraz asysty rodzinnej zatrudnionych pozostaje 10 asystentów rodziny. Maksymalna liczba rodzin, które mogą zostać objęte ich pracą wynosi zatem 200.

Z przeprowadzonego rozpoznania oraz sporządzonych prognoz wynika, iż w 2013r. wsparcia asystenta rodziny będą wymagały 253 rodziny, w 2014r. liczba ta wzrośnie do 328 rodzin, zaś w 2015r do 360 rodzin. Wskazane dane uwzględniają zapisy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, które wskazują, iż od 2015r. przyznanie asystenta rodziny staje się obligatoryjne, gdy po analizie sytuacji rodziny, dokonanej przez pracownika socjalnego zostanie stwierdzona konieczność zapewnienia takiej formy wsparcia. Ważnym

zadaniem jest zatem systematyczne pozyskiwanie dodatkowych środków finansowych na ten cel, ze szczególnym uwzględnieniem programów rządowych.

Istnieje potrzeba organizowania grup wsparcia dla rodzin z problemem niewydolności wychowawczej oraz grup wsparcia dla dzieci wychowujących się w takich rodzinach. W pierwszym półroczu 2013 roku asystenci rodziny zatrudnieni w Zespole ds. pieczy zastępczej i asysty rodzinnej zajmą się wyłonieniem kandydatów do uczestnictwa w takich grupach.

W celu udzielenia wsparcia w sytuacji przeżywania trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, rodzina może zostać objęta pomocą **rodziny wspierającej**. Jej zadaniem będzie, przy współpracy asystenta rodziny, pomaganie w opiece i wychowaniu dzieci, prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. Do końca 2012 roku, ze względu na brak rodzin zainteresowanych, na terenie Miasta Lublin nie została ustanowiona ani jedna rodzina wspierająca. Istnieje, zatem pilna potrzeba informacyjna w tym zakresie, zmierzająca w konsekwencji do wyłaniania chętnych rodzin w kolejnych latach realizacji programu. Zakładając, że tą formą pomocy obejmowane będą rodziny ze szczególnie trudnymi problemami, zdiagnozowane, jako dysfunkcyjne, do 2015 roku należy ustanowić do 15 rodzin wspierających.

POTRZEBY W TYM ZAKRESIE:

- **zwiększanie do 20 liczby zatrudnionych asystentów rodziny w kolejnych latach realizacji programu,**
- **zabezpieczenie środków finansowych na utrzymanie ciągłości zatrudnienia asystentów rodziny,**
- **zapewnienie asystentom rodziny możliwości podnoszenia kwalifikacji,**
- **zorganizowanie dla asystentów rodziny grup samopomocowych w celu zapobiegania zjawisku wypalenia zawodowego,**
- **zacieśnienie współpracy z pracownikami socjalnymi współpracującymi z rodzinami,**
- **wyłonienie kandydatów i ustanowienie odpowiadającej potrzebom liczby rodzin wspierających,**
- **zabezpieczenie środków finansowych na pokrycie kosztów umów zawieranych z rodzinami wspierającymi.**

4. Piecza zastępcza

Jednym z zadań powiatu, nałożonym przez ustawodawcę do grudnia 2011 roku, realizowanym przez Ośrodek, był obowiązek zapewnienia dziecku pozbawionemu częściowo lub całkowicie opieki rodziny naturalnej opieki i wychowania w rodzinie zastępczej lub w całodobowej placówce opiekuńczo – wychowawczej.

Od 1 stycznia 2012 roku, w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców, powiat organizuje pieczę zastępczą.¹⁶

Organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej jest wyznaczona przez starostę jednostka organizacyjna powiatu, lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania. Na terenie jednego powiatu może działać więcej niż jeden organizator rodzinnej pieczy zastępczej.

W Mieście Lublin na mocy Zarządzenia Prezydenta Miasta Lublin Nr 1122/2011 z dnia 24 listopada 2011 roku, organizatorem pieczy zastępczej jest Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie.

System pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców (art. 2 ust. 2). Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu z wyjątkiem sytuacji nagłych, interwencyjnych, o których mowa w art. 35 ust. 2, art. 58 ust.1 oraz art. 103 ust. 2 pkt 2 i 3 ustawy. Organizowanie pieczy zastępczej powinno mieć na względzie podmiotowość dziecka i rodziny oraz prawo dziecka do¹⁷:

- wychowania w rodzinie, a w razie konieczności wychowywania dziecka poza rodziną
- do opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, jeśli jest to zgodne z dobrem dziecka;
- powrotu do rodziny;
- utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów;
- stabilnego środowiska wychowawczego;

Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej powinno następować w ostateczności po wyczerpaniu wszystkich gwarantowanych przepisami możliwości wsparcia rodziny.

¹⁶ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.(Dz. U. z 2011 roku Nr 149 poz. 887, z późn.zm.)

¹⁷ Art. 4 ustawy

Sprawowanie pieczy zastępczej może być realizowane w formie:

1. rodzinnej;
2. instytucjonalnej.

4.1. Rodzinna piecza zastępcza

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:¹⁸

1. rodzina zastępcza:
 - a) spokrewniona,
 - b) niezawodowa,
 - c) zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna,
2. rodzinny dom dziecka.

Rodzinna piecza zastępcza, która realizowana jest w postaci **rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka** zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie. Ustawa zakłada, że rodziny zastępcze oraz prowadzący rodzinne domy dziecka współpracują z ośrodkiem adopcyjnym, organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej i koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej. Wykonując swoje zadania rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka dbają o to, by dziecko traktowane było w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej, zapewniają: dostęp do przysługujących świadczeń zdrowotnych, a także kształcenie, wyrównywanie braków rozwojowych i szkolnych, rozwój uzdolnień i zainteresowań, potrzeby emocjonalne bytowe, rozwojowe, społeczne oraz religijne. Zapewniają również ochronę przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka oraz umożliwiają kontakt z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej.

¹⁸ Z dniem wejścia w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej działające na podstawie dotychczasowych przepisów;

- 1) spokrewnione z dzieckiem rodziny zastępcze:
 - a) tworzone przez wstępnych (babcia, dziadek) lub rodzeństwo, stają się rodzinami zastępczymi spokrewnionymi,
 - b) tworzone przez osoby inne niż wymienione w lit. a, stają się rodzinami zastępczymi niezawodowymi;
- 2) niespokrewnione z dzieckiem rodziny zastępcze, stają się rodzinami zastępczymi niezawodowymi;
- 3) zawodowe niespokrewnione z dzieckiem specjalistyczne rodziny zastępcze stają się rodzinami zastępczymi zawodowymi specjalistycznymi;
- 4) zawodowe niespokrewnione z dzieckiem rodziny zastępcze o charakterze pogotowia rodzinnego stają się rodzinami zastępczymi zawodowymi pełniącymi funkcję pogotowia rodzinnego.

W ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. nr 149, poz.887 z dn. 21 lipca 2011 roku) wskazane są trzy rodzaje rodzin zastępczych:

- 1) rodziny zastępcze spokrewnione (tworzą je małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, będący wstępniymi lub rodzeństwem dziecka),
- 2) rodziny zastępcze niezawodowe (tworzą je małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, niebędący wstępniymi lub rodzeństwem dziecka),
- 3) rodziny zastępcze zawodowe, w tym o charakterze pogotowia rodzinnego i specjalistyczne. Zawodowe rodziny zastępcze stanowią profesjonalne środowisko wychowawcze dla przyjętych dzieci. Osoby, które tworzą takie rodziny, oprócz spełnienia kryteriów obowiązujących wszystkich kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, muszą posiadać predyspozycje psychofizyczne i umiejętność pracy z dziećmi o szczególnych potrzebach.

Pogotowia rodzinne z założenia sprawują opiekę krótkoterminową np. na czas potrzebny do uregulowania sytuacji prawnej dziecka, znalezienie rodziny adopcyjnej, czy też na czas, kiedy rodzina naturalna rozwiąże swoje problemy i możliwy będzie powrót do niej dziecka.

Rodziny specjalistyczne przeznaczone są dla dzieci z poważnymi problemami zdrowotnymi i rozwojowymi oraz niedostosowane społecznie. Najczęściej wymagają one specjalistycznej opieki i pielęgnacji.

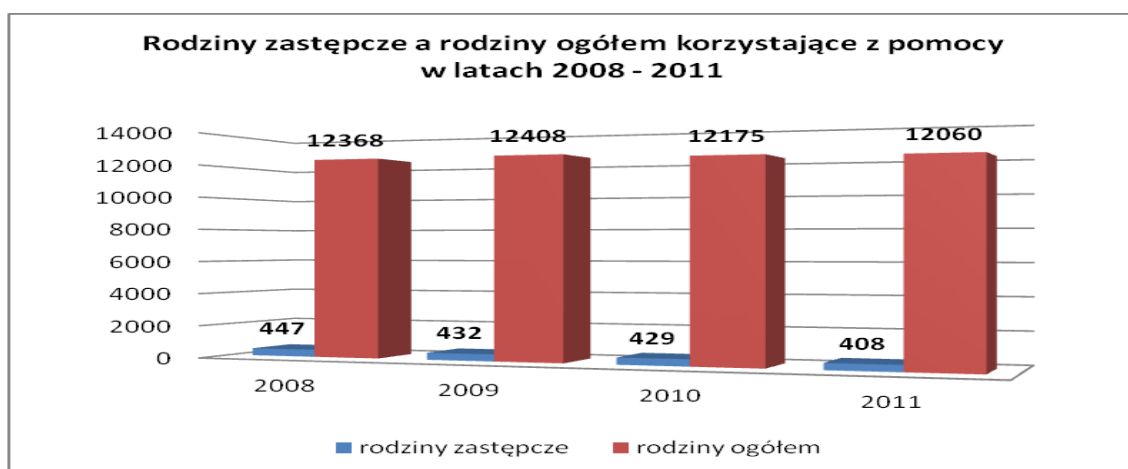
Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że najlepszymi formami kompensacji sieroctwa, zarówno naturalnego, jak i społecznego są te, które swym charakterem najbardziej przypominają rodziny naturalne. Funkcjonowanie rodzin zastępczych związane jest jednak z występowaniem szczególnych problemów. Należy pamiętać, że dzieci trafiające do tych rodzin bardzo często wywodzą się ze środowisk noszących znamię patologii społecznej (alkoholicznych, zdemoralizowanych, przestępczych, stosujących przemoc) i niewydolnych wychowawczo. Wadliwe postawy rodzicielskie oraz rażące zaniedbania opiekuńcze i socjalizacyjno-wychowawcze prowadzą niejednokrotnie do tego, że wychowywanie tych dzieci wymaga od opiekunów zastępczych wiedzy, szczególnych umiejętności, a także predyspozycji psychicznych. Trudności występujące w rodzinach zastępczych można podzielić na dwie zasadnicze kategorie. Są to problemy natury zewnętrznej, jak np.: ogólna sytuacja gospodarcza kraju, niedostateczne, w opinii opiekunów zastępczych, wsparcie finansowe oraz instytucjonalne, czy też niechęć środowiska (np. najbliższych krewnych). Druga kategoria obejmuje te problemy, które powstają wewnątrz rodziny i są specyficzne dla konkretnych rodzin. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że często są to trudności

dotyczące kontaktów z rodzicami dziecka, którzy bywają negatywnie nastawieni do współpracy, a mając na ogół możliwość, ingerują w wychowanie. Bardzo poważne trudności wynikają z historii życia dziecka. Doświadczanie krzywd ze strony rodziców naturalnych generuje zaburzenia, deficyty i opóźnienia we wszystkich sferach rozwoju. Zaniedbania dzieci trafiających do rodzin zastępczych dotyczą bardzo wielu aspektów, najczęściej zdrowia, odżywiania, edukacji, zaspokajania potrzeb emocjonalnych. W efekcie dzieci te przejawiają często tendencje do łamania norm i zasad, kłamią, nie wywiązują się z obowiązków szkolnych, są sfrustrowane, pasywne, mają niskie poczucie własnej wartości. Wymagają szczególnie troskliwej opieki, zabiegów reedukacyjnych i kompensacyjnych. Kumulacja wielu negatywnych czynników powoduje trudności w prawidłowym funkcjonowaniu rodzin zastępczych, a opiekunowie bywają niekiedy bezradni wobec występujących problemów zdrowotnych i wychowawczych. Nie bez znaczenia jest też wiek opiekunów zastępczych. Większość rodzin zastępczych, to rodziny spokrewnione z dzieckiem, tworzone przez dziadków. Istnieją uzasadnione obawy, że starsi ludzie nie zawsze są w stanie wypełnić przyjęte zobowiązania, ze względu na obniżoną sprawność psychofizyczną i pogarszający się stan zdrowia. Legitymują się też relatywnie niskim poziomem wykształcenia, co uniemożliwia właściwą i skuteczną pomoc w sytuacji trudności edukacyjnych wychowanków.

Świadomości występowania problemów z jakimi spotykają się rodziny zastępcze powinny towarzyszyć działania na rzecz optymalizacji form pomocy i wsparcia dla tych rodzin.

Na przestrzeni lat 2008 – 2011 rodziny zastępcze stanowiły średnio 3,5% ogółu rodzin objętych pomocą Ośrodka.

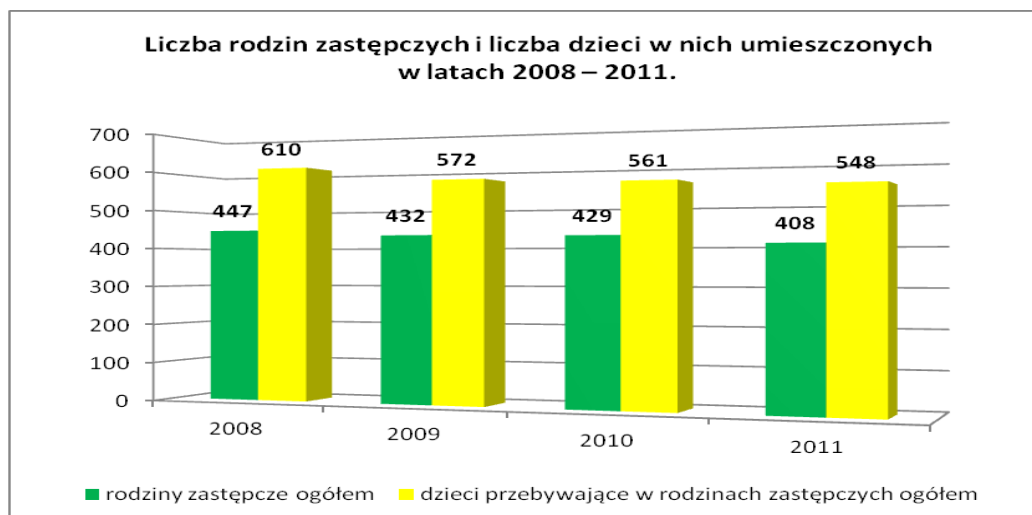
Wykres 10

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MPIPS Dział C-2 rodziny zastępcze

W okresie lat 2008 - 2011 liczba rodzin zastępczych nie ulegała znaczącym wahaniom. W przeciągu 4. lat poddanych analizie, liczba rodzin zastępczych zmniejszyła się o 39, natomiast liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych zmniejszyła się o 62. dzieci.

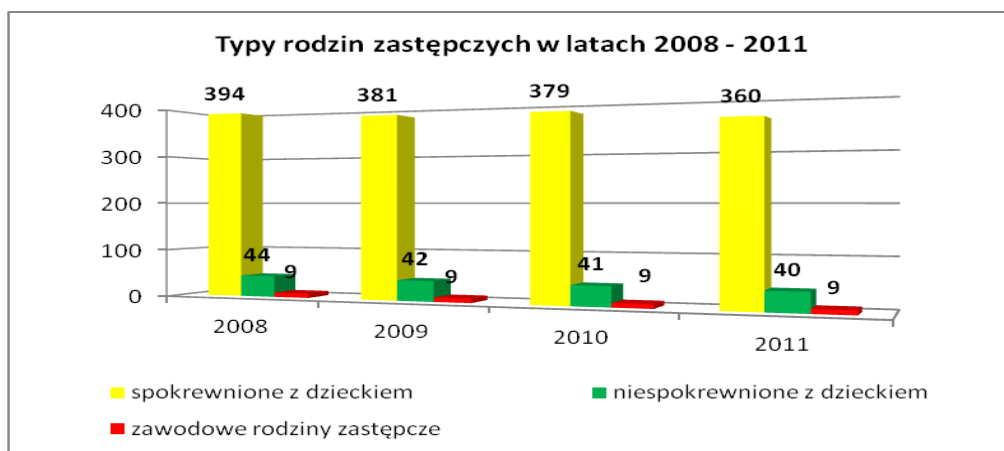
Wykres 11

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MPIPS Dział C-2 rodziny zastępcze

Miasto Lubin, w ramach prowadzenia rodzin zastępczych, w roku 2012 zawarło porozumienia z 30 powiatami, na mocy, których 93 dzieci pochodzących z Miasta Lublin zostało umieszczonych w rodzinach zastępczych na terenie innych powiatów. Ponadto w roku 2012 zawarte zostały porozumienia z 20 powiatami, na mocy, których w lubelskich rodzinach zastępczych umieszczono 48 dzieci spoza powiatu Miasta Lublin.

Wykres 12

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MPIPS Dział C-2 rodziny zastępcze

Z powyższych danych wynika, iż najliczniejszą grupą rodzin zastępczych były rodziny spokrewnione z dzieckiem i stanowiły średnio 88,2% ogółu rodzin zastępczych. Natomiast najmniej liczną grupą były rodziny zawodowe i stanowiły one średnio 2,06% ogólnej liczby rodzin zastępczych. Również liczba rodzin zastępczych niespokrewnionych z dzieckiem utrzymywała się na tym samym poziomie i stanowiła średnio 9,7% ogółu rodzin zastępczych. Dane umieszczone na powyższym wykresie wskazują, że w Lublinie, w latach 2008 – 2011, najbardziej rozpowszechnioną formą rodziny zastępczej była rodzina spokrewniona z dzieckiem. Mimo, iż taki rozkład grupy jest zbliżony do ogólnopolskiego (w 2010 roku spokrewnione – 82,1%; niezawodowe – 13,8%; zawodowe – 4,1%¹⁹) za niepokojące należy uznać o blisko połowę niższy odsetek rodzin zastępczych zawodowych w Lublinie. Ta forma opieki zastępczej jest uznawana za najbardziej pożądaną i należy wskazać na konieczność jej rozwoju na terenie Miasta Lublin, tym bardziej, iż w kraju obserwowany jest od 2005 roku stały wzrost liczby rodzin zastępczych zawodowych. W 2005 roku w Polsce było 606 takich rodzin a w roku 2010 już 1540. W Lublinie natomiast od roku 2005 do roku 2011 liczba rodzin zawodowych wynosiła 9 rodzin (z wyjątkiem roku 2007 – 8 rodzin oraz od kwietnia 2012 roku – 8 rodzin). Szukając wyjaśnienia, niekorzystnego udziału rodzin zastępczych zawodowych, należy wskazać na kilka istotnych problemów: z pozyskiwaniem kandydatów do pełnienia roli rodziny zastępczej zawodowej, ograniczone środki finansowe na wynagrodzenia dla rodzin zastępczych zawodowych, co uniemożliwia tworzenie nowych rodzin zastępczych zawodowych mimo posiadanych przez nie uprawnień. W odniesieniu do zawodowych rodzin zastępczych wyższe koszty, niż w przypadku rodzin spokrewnionych i niezawodowych, wynikają ze wspomnianych powyżej wynagrodzeń.

Zgodnie z aktualnymi potrzebami, wynikającymi z liczby dzieci umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych, w 2013r. niezbędne wydaje się dodatkowe uruchomienie jednej zawodowej rodziny zastępczej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego oraz jednej rodziny zawodowej specjalistycznej.

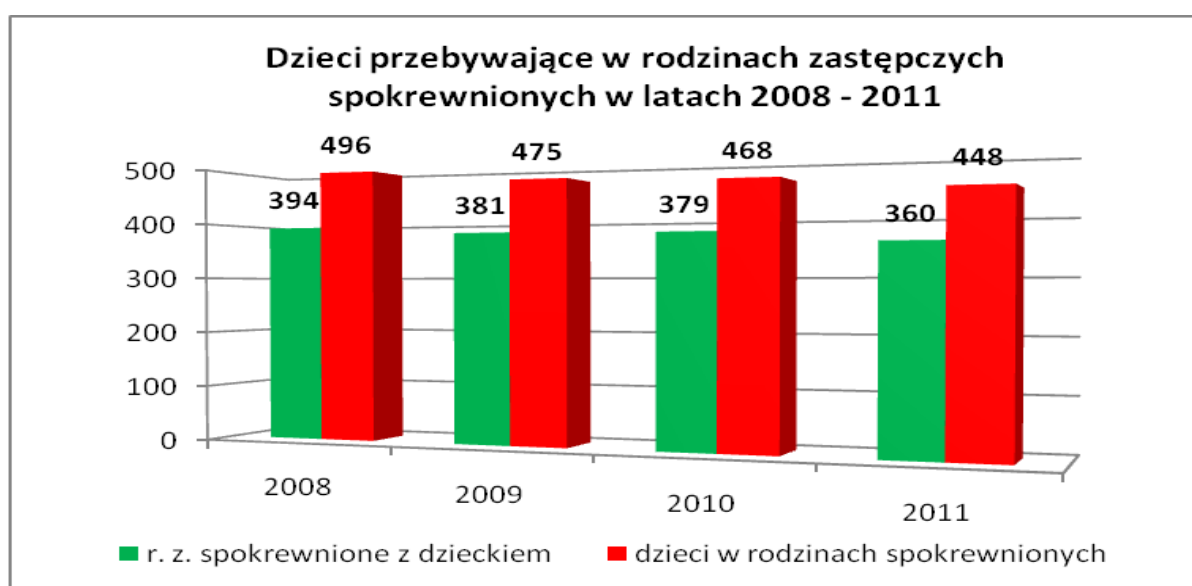
W związku z powyższym, jako priorytetowe należy uznać zadanie jakim jest promowanie idei rodzicielstwa zastępczego. W 2013 roku i kolejnych podejmowane będą działania w zakresie tworzenia i rozwijania systemu rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności poprzez działania informacyjne w zakresie pozyskiwania kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, udzielania specjalistycznego wsparcia

¹⁹ Źródło danych GUS: „Pomoc społeczna – infrastruktura, beneficjenci, świadczenia w 2010 roku” Informacje i opracowania statystyczne, Warszawa 2012;

funkcjonującym rodzinom zastępczym i ich wychowankom, podnoszenia kompetencji rodzin zastępczych, poprzez stworzenie możliwości udziału w szkoleniach, grupach wsparcia, itp.

Istotnym elementem kampanii promocyjnych w latach 2013 -2015 będą obchody Dni Rodzicielstwa Zastępczego, które zaplanowano cyklicznie, każdego roku (konferencja, kampania plakatowa i informacyjna). Partnerami w realizacji obchodów będą specjalistyczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne, sędziowie sądów rodzinnych, kuratorzy sądowi, lokalne media, organizacje pozarządowe wspierające rodziny zastępcze, Rodzinny Ośrodek Diagnostyczno-Konsultacyjny.

Wykres 13

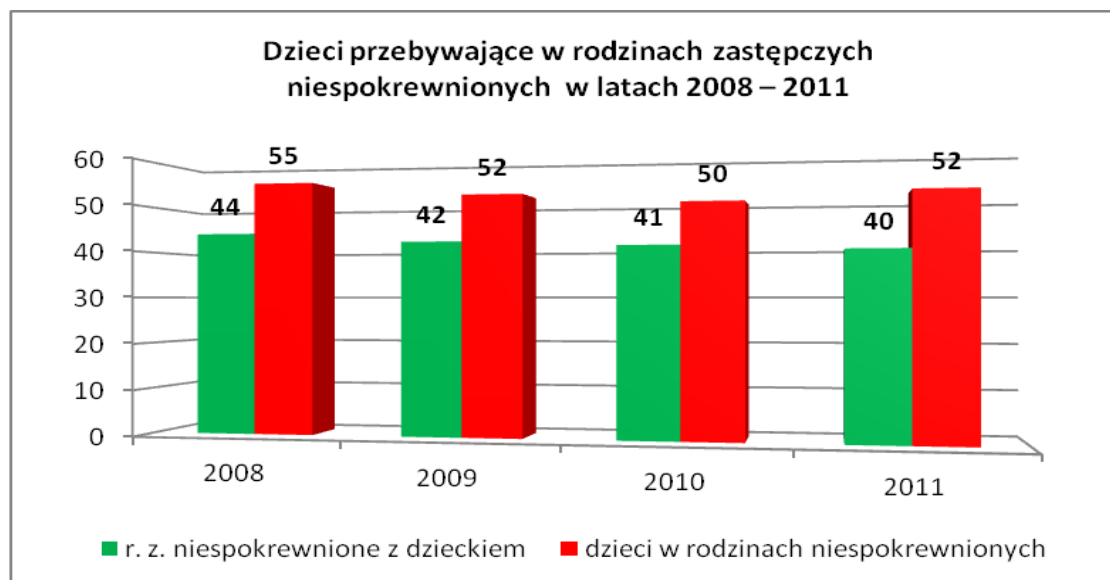
Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MPIPS Dział C-2 rodziny zastępcze

W latach 2008–2011 w rodzinach zastępczych spokrewnionych z dzieckiem przebywało średnio 82,4% ogółu dzieci przebywających w rodzinach zastępczych, przy czym najwięcej dzieci w tego typu rodzinach przebywało w 2010 roku – 83,4%. W tej formie opieki zastępczej „w wielu przypadkach nie unika się dziedziczenia określonych patologii rodzinnych (bezradności, nieodpowiedzialności, słabych więzi emocjonalnych, awanturniczych zachowań, uzależnień itp.) oraz ogranicza się szanse rozwoju umieszczonych w nich dzieci²⁰”, a także uwzględniając problem „pozorności pieczy zastępczej w przypadku wielu rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem, zwłaszcza w sytuacji, gdy na wysoki udział tego typu rodzin (...) ma wpływ relatywnie wysoka atrakcyjność świadczeń pieniężnych na dziecko powierzone spokrewnionej rodzinie zastępczej w porównaniu do

²⁰ Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej – „Założenia projektu ustawy o wsparciu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem”; Warszawa, lipiec 2008r.,

wartości świadczeń rodzinnych kierowanych do rodzin (zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków rodzinnych uzależnione od kryterium dochodowego)²¹”. W związku z powyższym niezwykle istotne jest zwiększanie kompetencji i umiejętności opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach spokrewnionych.

Wykres 14

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MPIPS Dział C-2 rodziny zastępcze

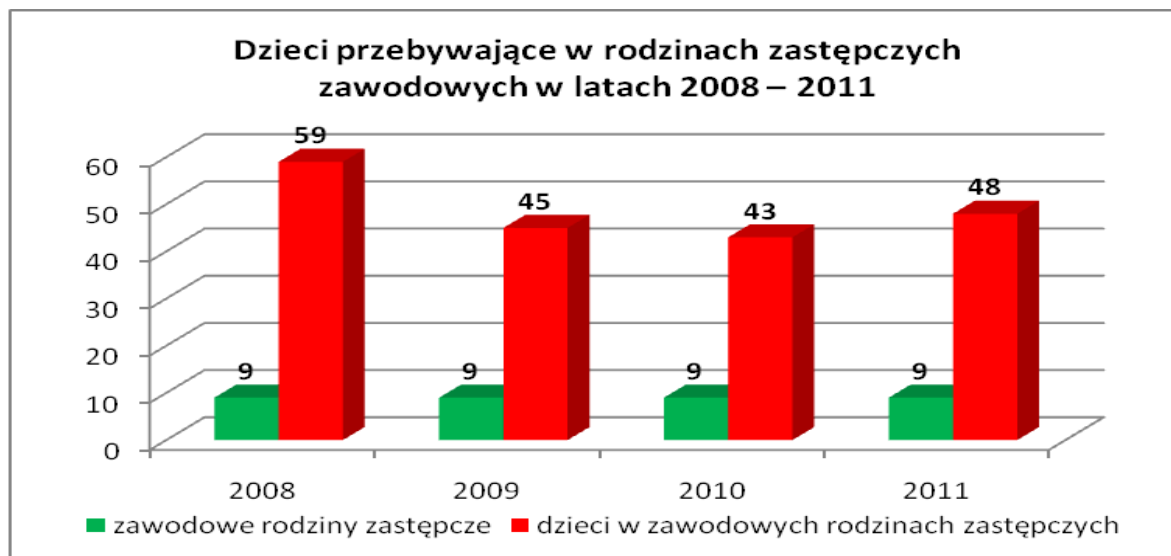
W tym samym okresie w rodzinach zastępczych niespokrewnionych z dzieckiem przebywało średnio 9,1% ogółu dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych. Najmniej dzieci w niespokrewnionych rodzinach zastępczych przebywało w 2010 roku – stanowiły one 8,9% ogółu dzieci w rodzinach zastępczych, zaś w latach 2008 – 2009 stanowiły one 9% ogółu dzieci w rodzinach zastępczych, a w 2011 roku 9,5% ogółu dzieci przebywających w rodzinach zastępczych. Również w wypadku tego typu rodzin ich odsetek w Lublinie jest niższy niż średnia ogólnopolska (Lublin w 2010r. – 9,6%, Polska w 2010r. – 13,8%).

Z dniem wejścia w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, rodziny zastępcze spokrewnione tworzone przez osoby inne niż wstępni i rodzeństwo (babcia, dziadek, brat, siostra) stały się rodzinami zastępczymi niezawodowymi (art. 226 ustawy).

W 2012 r. w myśl nowych przepisów z 327 rodzin zastępczych spokrewnionych 45 rodzin przekształciło się w rodziny zastępcze niezawodowe. W związku z wprowadzoną zmianą rodzinom zastępczym, które dotychczas były rodzinami spokrewnionymi a stały się niezawodowymi przysługują zwiększone świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania umieszczonych dzieci.

²¹ Tamże,

Wykres 15

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MPIPS Dział C-2 rodziny zastępcze

Jak już wcześniej wspomniano w niniejszym opracowaniu, wśród rodzin zastępczych najmniej liczną grupę stanowiły zawodowe rodziny zastępcze. W całym analizowanym okresie, tj. latach 2008 – 2011 ich liczba pozostawała niezmienna – było to **9 rodzin**, w których przebywało średniorocznie **48,75** dzieci. Najwięcej w 2008 roku – 59 dzieci, co stanowiło 9,7% ogółu dzieci przebywających w rodzinach zastępczych, zaś najmniej w 2010 roku - 43 dzieci, co stanowiło 7,7% ogółu dzieci przebywających w rodzinach zastępczych. W ciągu 2. lat odsetek dzieci przebywających w tym typie rodzin spadł o 2%, jednakże w 2011 roku nastąpił ponowny wzrost liczby dzieci przebywających w zawodowych rodzinach zastępczych i wyniósł 8,8% ogółu dzieci przebywających w rodzinach zastępczych. W 2012r. w **8 rodzinach przebywało łącznie 59 dzieci**. Jako istotne należy uznać, iż w 2012r. w zawodowych rodzinach zastępczych przybyło 30 nowych dzieci. Jak wskazują zapisy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w rodzinie zastępczej zawodowej w tym samym czasie może przebywać łącznie nie więcej niż 3 dzieci.²² Takie stwierdzenie stanowi niepodważalny argument świadczący o konieczności pozyskania kandydatów oraz zabezpieczenia środków finansowych na utworzenie nowych rodzin zastępczych zawodowych. W 2012r. w 6 zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego łącznie przebywało 50 dzieci, niejednokrotnie w tym samym czasie w jednej rodzinie było umieszczonych 5-6 dzieci. W dwóch zawodowych wielodzietnych rodzinach zastępczych w 2012r. umieszczonych było 9 dzieci w tym 3 osoby,

²² Za zgodą rodziny może przebywać w niej więcej 3 dzieci, ale nie jest to sytuacja korzystna dla dzieci w niej przebywających.

które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej. Rodziny te działające na podstawie przepisów dotychczasowych funkcjonują do czasu wygaśnięcia lub rozwiązania umowy zawartej na podstawie przepisów dotychczasowych, przez okres trzech lat od dnia wejścia w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej tj. do 2015 r. Przed upływem w/w okresu starosta zawiera z zawodową niespokrewnioną z dzieckiem wielodzietną rodziną zastępczą, na jej wniosek, umowę o pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej lub prowadzenie rodzinnego domu dziecka.

W myśl powyższych przepisów wprowadzonych ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w 2015 r. rodziny zastępcze zawodowe będą mogły wystąpić z wnioskiem o przekształcenie się w rodzinny dom dziecka.

W rodzinnym domu dziecka może przebywać nie więcej niż 8 dzieci lub osób, które osiągnęły pełnoletność, przebywając w pieczy zastępczej. W razie konieczności umieszczenia rodzeństwa za zgodą prowadzącego rodziny dom dziecka oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, dopuszczalne jest umieszczenie w tym samym czasie większej liczby dzieci.

Zawarcie umowy o prowadzenie rodzinnego domu dziecka będzie wiązało się z wypłatą przysługującego wynagrodzenia (art. 62 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej) oraz zabezpieczeniu środków na świadczenia obowiązkowe i fakultatywne wynikające z art. 80, art. 81, art. 83 i art. 84 wskazanej ustawy.

Należy podkreślić, że w myśl art. 84 w/w ustawy prowadzący rodzinny dom dziecka może otrzymać środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego w wysokości odpowiadającej ponoszonym kosztom, jak również na pokrycie kosztów związanych z remontem lub ze zmianą lokalu w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, w którym prowadzony jest rodzinny dom dziecka oraz na pokrycie innych niezbędnych i nieprzewidzianych kosztów związanych z opieką i wychowaniem dziecka lub funkcjonowaniem rodzinnego domu dziecka.

Ponadto zgodnie z art. 51 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, rodziny zastępcze zawodowe są zobowiązane do systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji, w szczególności przez udział w szkoleniach. Takie zobowiązanie powinno być równoznaczne z zabezpieczeniem środków na powyższy cel.

Należy wskazać, iż na terenie Miasta Lublin nie funkcjonuje żadna rodzina zastępcza zawodowa specjalistyczna, która mogłaby sprawować opiekę nad dzieckiem niepełnosprawnym, umieszczonym na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich lub małoletnią matką z dzieckiem.

Mając na uwadze fakt, iż wśród grupy dzieci kierowanych do rodzinnej pieczy zastępczej są dzieci niepełnosprawne (dotychczas nie było postanowienia dotyczącego umieszczenia dziecka na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich lub małoletniej matki) niezbędne jest pozyskanie przynajmniej jednej rodziny zastępczej zawodowej specjalistycznej.

Istotna wydaje się również treść artykułów 73 – 75 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w myśl których, w przypadku niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą lub prowadzącego rodzinny dom dziecka, dziecko może zostać powierzone rodzinie pomocowej. Przedstawione rozwiązanie wiąże się z zawarciem umowy oraz wypłatą świadczeń, co jest równoznaczne ze zwiększonymi wydatkami.

Należy podkreślić, iż od 1 stycznia 2015r. część form wsparcia oraz wypłacanych świadczeń, zawartych w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, które obecnie mają charakter fakultatywny²³, przyjmą formę obligatoryjną. Środki finansowe, które obecnie mogą zostać przyznane rodzinie zastępczej (określone w art. 83 ust. 2) przyjmą charakter obligatoryjny w odniesieniu do rodzin zastępczych zawodowych, w których umieszczono powyżej 3 dzieci. Ponadto zostanie wprowadzona obligatoryjność (na wniosek rodziny zastępczej) zatrudnienia osoby do pomocy w sprawowaniu opieki nad dziećmi lub pomocy w gospodarstwie domowym w zastępczej rodzinie zawodowej lub niezawodowej, w której przebywa więcej niż troje dzieci.

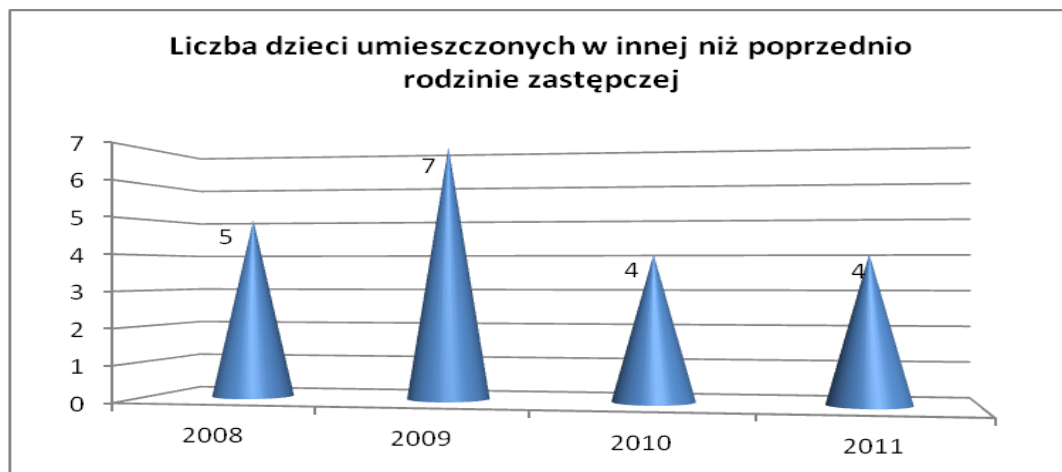
Wskazane zmiany zapisów w ustawie, które będą obowiązywały od dnia 1 stycznia 2015r. są równoznaczne ze wzrostem wydatków na regulowanie zobowiązań obligatoryjnych wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Wykresy nr 12, 13, 14 obrazują jak kształtowała się liczba dzieci, które przebywając w rodzinie zastępczej zostały umieszczane w innej rodzinie zastępczej, wracały do rodziny naturalnej, bądź przechodziły z rodzinnej opieki zastępczej pod instytucjonalną opiekę zastępczą.

²³ tj:

- dofinansowanie do wypoczynku poza miejscem zamieszkania dziecka w wieku od 6 lat do 18 roku życia,
- świadczenie na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka,
- świadczenie jednorazowe lub okresowe na pokrycie wydatków związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki,
- środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego w wysokości odpowiadającej kosztom ponoszonym przez rodzinę zastępczą niezawodową albo zawodową na czynsz, opłaty z tytułu najmu, opłaty za energię elektryczną i ciepłą, wodę, gaz, odbiór nieczystości stałych i płynnych, dźwig osobowy, antenę zbiorczą, abonament telewizyjny i radiowy, usługi telekomunikacyjne
- świadczenie na pokrycie kosztów związanych z przeprowadzeniem niezbędnego remontu

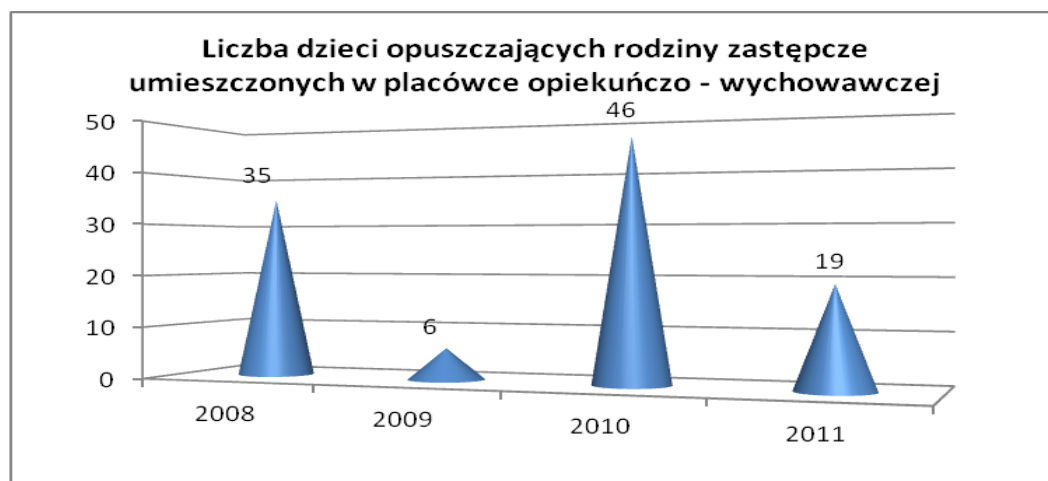
Wykres 16

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych ze Sprawozdań z realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2005 - 2013 oraz sprawozdania PS-02

Z danych przedstawionych wykresie nr 12 wynika, że niewielka liczba dzieci w czasie przebywania pod opieką rodziny zastępczej, zostawała przeniesiona pod opiekę innej rodziny zastępczej, albowiem stanowiły one odpowiednio w roku 2008 – 1,12% ogółu, w roku 2009 – 1,6% ogółu, w 2010 roku – 0,93% zaś w roku 2011 - 0,73% dzieci przebywających w rodzinach zastępczych. Niski odsetek przemieszczeń w ramach rodzin zastępczych należy uznać za pozytywne zjawisko, świadczące o stabilności rodzin zastępczych. Nieco gorzej natomiast przedstawia się sytuacja migracji dzieci pomiędzy rodzinami zastępczymi a placówkami opiekuńczo-wychowawczymi.

Wykres 17

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych ze Sprawozdań z realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2005 – 2013 sprawozdania PS-02

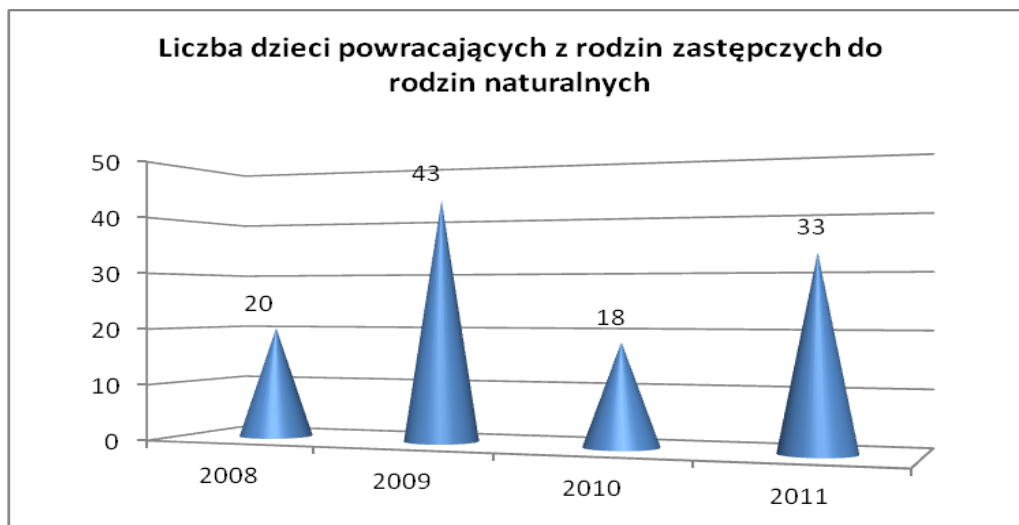
Kiedy rodzina zastępcza nie jest w stanie sprawować opieki nad powierzonym dzieckiem, dziecko może zostać skierowane do całodobowej placówki opiekuńczo-

wychowawczej (od 1 stycznia 2012 roku - placówki opiekuńczo–wychowawczej). Najwięcej dzieci przeszło do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych w 2010 roku – **46**, co stanowiło 8,20% ogółu dzieci przebywających w rodzinach zastępczych w 2010 roku, najmniej zaś w 2009 roku – 6, co stanowiło 1,05% ogółu dzieci znajdujących się pod opieką rodzin zastępczych w 2009 roku. Dla porównania należy wspomnieć, iż w roku 2009 największa liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych, powróciła pod opiekę rodziny naturalnej (**43** osoby). Na przestrzeni analizowanych lat łącznie **106** dzieci opuściło rodziny zastępcze i zostało objęte opieką przez placówkę opiekuńczo–wychowawczą, co stanowiło średnio 4,63% ogółu dzieci przebywających w latach 2008 – 2011 w rodzinach zastępczych.

Mimo, iż jednoznaczne określenie przyczyn przemieszczeń w ramach pieczy zastępczej jest niezwykle trudne i wielokrotnie uwarunkowane bieżącą sytuacją rodziny i dziecka, należy dążyć do ograniczenia przemieszczeń dzieci w trakcie pobytu w pieczy zastępczej. Sytuacje zmiany opieki jednej rodziny zastępczej na inną lub przejście dziecka spod opieki rodziny zastępczej do placówki opiekuńczo–wychowawczej należy uznać za zjawisko wysoce niepożądane. Ograniczenie przemieszczeń dzieci z rodzin zastępczych powinno zostać uznane za jeden z głównych kierunków doskonalenia istniejącego systemu opieki zastępczej.

Nie można również pominąć kwestii przywracania zdolności opiekuńczo-wychowawczych rodzin naturalnych. Jak pokazują poniższe dane najwięcej dzieci powróciło pod opiekę rodzin naturalnych w roku 2009 – stanowiły one 7,52% ogółu dzieci przebywających w rodzinach zastępczych, najmniej zaś w roku 2010 – stanowiły tylko 3,21% ogółu dzieci przebywających w rodzinach zastępczych. Rok 2011 przyniósł wzrost liczby dzieci powracających do rodzin naturalnych – 33 dzieci, co stanowi 6,02% ogółu dzieci przebywających w rodzinach zastępczych tym roku.

Wykres 18

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych ze Sprawozdań z realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2005 – 2013 oraz sprawozdania PS-02

W latach 2008–2011 udział dzieci, które powracały pod opiekę rodzin naturalnych kształtowała się średnio na poziomie 4,63% ogółu dzieci przebywających w rodzinach zastępczych. Należy podkreślić, iż zwiększenie liczby dzieci powracających do rodzin naturalnych powinno być jednym z podstawowych kierunków rozwoju i doskonalenia funkcjonowania systemu pieczy zastępczej. Jako istotne należy uznać, iż może to nastąpić dopiero po przywróceniu pełnej wydolności opiekuńczo-wychowawczej w rodzinie naturalnej. W związku z tym, niezbędne jest zintensyfikowanie działań skierowanych nie tylko na dziecko, ale również na rodzinę naturalną (działania te co opisano w rozdziale 3 niniejszego opracowania).

Według stanu na dzień 31 grudnia 2012 roku funkcję zawodowych rodzin zastępczych pełniło: 2 zawodowe rodziny zastępcze i 6 pełniących funkcję pogotowia rodzinnego.

Limity zawodowych rodzin zastępczych:

- **Rok 2013 - zaplanowano 1 nową rodzinę zastępczą pełniącą funkcje pogotowia rodzinnego.**

Łącznie 9 rodzin zawodowych, w tym 7 zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, 2 zawodowe wielodzietne.

- **Rok 2014 – planowane 2 nowe zawodowe rodziny zastępcze, z tego: 1 pełniącą funkcję pogotowia rodzinnego i 1 zawodowa specjalistyczna.**

Łącznie 11 rodzin zastępczych zawodowych, w tym; 8 rodzin zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, 2 zawodowe wielodzietne rodziny zastępcze i 1 zawodowa specjalistyczna.

- **Rok 2015 – planowana 1 nowa zawodowa rodzina zastępcza.**

Łącznie 12 rodzin zastępczych zawodowych, w tym: 8 rodzin zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, 3 zawodowe rodziny zastępcze, 1 zawodowa specjalistyczna.

POTRZEBY W TYM ZAKRESIE:

- **systematyczne zwiększanie liczby zawodowych rodzin zastępczych, w tym pełniących funkcje pogotowia rodzinnego i rodziny specjalistycznej,**
- **pozyskiwanie kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zawodowych, w szczególności zawodowych rodzin zastępczych i zawodowych specjalistycznych,**
- **ustawiczne podwyższanie kwalifikacji przez rodziny zastępcze i prowadzących rodzinne domy dziecka.**
- **zabezpieczenie środków finansowych na wypłatę przysługujących świadczeń, w tym w szczególności zapewnienie środków na pokrycie kosztów wynagrodzeń dla zawodowych rodzin zastępczych oraz środków na świadczenia fakultatywne i obowiązkowe,**
- **zabezpieczenie środków finansowych na wypłatę przysługujących świadczeń, w tym w szczególności zapewnienie środków na pokrycie kosztów umowy zawartej z rodzinnym domem dziecka, remonty lub pokrycie kosztów związanych ze zmianą lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, w którym ma być prowadzony rodzinny dom dziecka oraz pokrycie innych niezbędnych i nieprzewidzianych kosztów związanych z opieką i wychowaniem dziecka lub funkcjonowaniem rodzinnego domu dziecka.**

4.2. Nowe formy wsparcia w obrębie rodzicielstwa zastępczego

Prezydent Miasta Lublin Zarządzeniem 1122/2011 z 24 listopada 2011 roku wyznaczył Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie do pełnienia roli organizatora pieczy zastępczej w Mieście Lublin.

W myśl art. 10 ust. 2 oraz art. 76 ust. 2 ustawy w ośrodku pomocy społecznej, któremu powierzona została organizacja zadania w zakresie pracy z rodziną tworzy się zespół do spraw pieczy zastępczej.

W dniu 1 stycznia 2012 roku w strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie utworzono zespół ds. pieczy zastępczej oraz asysty rodzinnej na mocy Zarządzenia wewnętrznego nr 68/2011 z dnia 30 grudnia 2011 roku Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie.²⁴ W celu prawidłowego wykonywania zadań publicznych przez zespół ds. pieczy zastępczej oraz asysty rodzinnej, Dyrektor Ośrodka zatrudnia w nim koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, asystentów rodziny oraz specjalistów, którymi są w szczególności: psycholog, pedagog, radca prawny.

W zakresie zadań powiatowych, zespół ds. pieczy zastępczej oraz asysty rodzinnej podejmuje działania dotyczące w szczególności:

- organizacji systemu rodzinnej pieczy zastępczej,
- przygotowywania niezbędnej dokumentacji do przeprowadzania: postępowań kwalifikacyjnych, szkoleń oraz poradnictwa,
- prowadzenia pracy z rodziną zastępczą przez koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej,
- zapewniania dzieciom tego wymagającym pieczy zastępczej,
- wydawania opinii dotyczących rodzin i dzieci,
- organizowania grup wsparcia dla rodzin zastępczych zawodowych, rodzin zastępczych niezawodowych oraz rodzin zastępczych spokrewnionych,
- współpracy ze środowiskiem lokalnym oraz właściwymi organami administracji publicznej w zakresie realizacji zadań statutowych zespołu,
- organizowania prac związanych z prowadzeniem i wspieraniem rodzinnych form pieczy zastępczej,
- prowadzenia rejestrów rodzin i dzieci będących w systemie pieczy zastępczej Miasta Lublin.

W ramach Zespołu działa komisja ds. kwalifikowania kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka. W 2012 roku komisja wydała 26 skierowań na szkolenia dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej oraz dwa zaświadczenia kwalifikacyjne. Zadaniem Zespołu jest także organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub

²⁴ W przypadku Miasta Lublin, które jest miastem na prawach powiatu, zespół realizuje zadania gminy (z zakresu wspierania rodziny) i powiatu (z zakresu pieczy zastępczej).

prowadzenia rodzinnego domu dziecka. W 2012 roku odbyły się cztery cykle szkoleniowe (187 godzin), w ramach których przeszkolono dwie osoby (jedną rodzinę) kandydujące do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej o charakterze pogotowia rodzinnego, trzy osoby (dwie rodziny) kandydujące do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej i 36 osób (29 rodzin) pełniących funkcję rodziny zastępczej niezawodowej nieposiadających wymaganych szkoleń.

Istotnym działaniem Zespołu jest dokonywanie okresowych ocen sytuacji dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej. W 2012 roku oceniono sytuację 392 dzieci (w uzasadnionych przypadkach oceny były dokonywane częściej niż w odstępach półrocznych), przede wszystkim w aspekcie sytuacji rodzinnej dziecka, stosowanych metod pracy z dzieckiem, jego stanu zdrowia i potrzeb we wszystkich zakresach rozwoju. Przekazywano do właściwych sądów opinie o zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej. Analiza sytuacji dzieci przebywających w rodzinach zastępczych dokonywana w procesie oceny prowadzi do optymalizacji form pomocy udzielanej rodzinom zastępczym.

Jednym z zadań Zespołu jest świadczenie specjalistycznego poradnictwa dla rodzin zastępczych i umieszczonych w nich dzieci. W 2012 roku specjalistycznych porad udzielono 45 rodzinom. W 2013 roku w Zespole prowadzone będą dwie grupy wsparcia dla rodzin zastępczych (jedna skupiająca rodziny zastępcze zawodowe, druga przeznaczona dla rodzin niezawodowych).

Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się na ich wniosek opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. W 2012 roku w Zespole ds. pieczy zastępczej oraz asysty rodzinnej Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie zatrudniono 10 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej (dzięki środkom pozyskanym z programu rządowego, zatrudnienie w drugim półroczu 2012 roku wzrosło z 5 do 10 koordynatorów). W końcu 2012 roku ich wsparciem objętych było 196 rodzin zastępczych. Od stycznia 2013 roku, ze względu na brak kontynuacji programu rządowego, zatrudnionych pozostaje jedynie 5 koordynatorów. Maksymalna liczba rodzin, które mogą zostać objęte wsparciem wynosi zatem 150.

Prognozy potrzeb wykazują, iż w kolejnych latach (2013r.-2015r.) zapotrzebowanie na opiekę koordynatora utrzyma się na poziomie zbliżonym do 2012r., lub nieznacznie wzrośnie, również przy uwzględnieniu rodzin zastępczych nieposiadających 2-letniego doświadczenia, jako rodzina zastępcza.

Zadaniem koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej jest w szczególności:

- 1) udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;
- 2) przygotowanie we współpracy z asystentem rodziny i odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka, planu pomocy dziecku;
- 3) pomoc rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;
- 4) zapewnienie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
- 5) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- 6) udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej;
- 7) przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

Rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, na ich wniosek, są wspierane przez **rodziny pomocowe**. Pomoc ta ma charakter tymczasowy a podstawą umieszczenia dziecka w rodzinie pomocowej jest umowa zawarta między starostą a rodziną pomocową.

Rodziną pomocową może zostać:

1. rodzina zastępcza niezawodowa, rodzina zastępcza zawodowa lub prowadzący rodzinny dom dziecka;
2. małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, przeszkoleni do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub rodziny przysposabiającej.

W roku 2012 w Mieście Lublin, ze względu na brak zainteresowania rodzin zastępczych, nie funkcjonowały rodziny pomocowe. Jednakże należy założyć, że w kolejnych latach realizacji programu konieczne będzie ustanowienie rodzin pomocowych. Rodziny takie sprawują czasowo opiekę nad dzieckiem w szczególności w okresie czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą w związku z wypoczynkiem, udziałem w szkoleniach lub pobytem w szpitalu, czy też w sytuacji wystąpienia nieprzewidzianych trudności lub zdarzeń losowych w rodzinie zastępczej (atr.73 ust. 2).

POTRZEBY W TYM ZAKRESIE:

- zatrudnienie odpowiedniej liczby koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej,
- umożliwienie koordynatorom rodzinnej pieczy zastępczej podnoszenia kwalifikacji zawodowych,
- zapewnienie środków finansowych na szkolenia dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub rodzinnego domu dziecka,
- zabezpieczenie środków finansowych na pokrycie kosztów zawieranych umów z rodzinami pomocowymi,
- zapewnienie rodzinom pomocowym dostępu do szkoleń.

4.3. Instytucjonalna piecza zastępcza

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie²⁵:

1. placówki opiekuńczo – wychowawczej;²⁶
2. regionalnej placówki opiekuńczo – wychowawczej;
3. interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

Na podstawie art. 101 ustawy placówka opiekuńczo–wychowawcza może być prowadzona, jako placówka opiekuńczo–wychowawcza typu:

1. socjalizacyjnego;
2. interwencyjnego²⁷;
3. specjalistyczno – terapeutycznego²⁸;

²⁵ Na podstawie art. 93 ust. 1 ustawy;

²⁶ Na podstawie art. 93 ust. 4 ustawy;

„Placówka opiekuńczo-wychowawcza:

- 1) zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne;
- 2) realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku;
- 3) umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej;
- 4) podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny;
- 5) zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych;
- 6) obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi;
- 7) zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych.”

Wszystkie typy placówek opiekuńczo - wychowawczych wykonują powyższe zadania, ponadto placówki typu interwencyjnego, specjalistyczno – terapeutycznego, rodzinnego realizują dodatkowe zadania opisane w dalszej części przypisu.

²⁷ **Art. 103.** „Zadaniem placówki opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego jest doraźna opieka nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności placówka jest obowiązana przyjąć dziecko w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia dziecku opieki”

²⁸ **Art. 105.** „Placówka opiekuńczo-wychowawcza typu specjalistyczno-terapeutycznego sprawuje opiekę nad dzieckiem o indywidualnych potrzebach, w szczególności:

- 1) legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności;
- 2) wymagającym stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii;

4. rodzinnego²⁹.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza może łączyć zadania placówek typu socjalizacyjnego, interwencyjnego i specjalistyczno-terapeutycznego.

W 2010 roku w województwie lubelskim funkcjonowało 37 całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych, z tego 14 socjalizacyjnych, 9 rodzinnych, 2 interwencyjne oraz 12 wielofunkcyjnych. Zapewniały one 1155 miejsc, z których w trakcie całego 2010 roku skorzystało 1630 wychowanków.

W latach 2011 - 2012 w Mieście Lublin funkcjonowało 9. placówek opiekuńczo – wychowawczych. Wśród nich 5 prowadzonych było przez Miasto Lublin (2 socjalizacyjne, 1 rodzinna, 2 wielofunkcyjne), natomiast 4 placówki (2 socjalizacyjne, 2 rodzinne) działały na podstawie umowy zlecającej podmiotom pozarządowym ich prowadzenie (placówki niepubliczne).

W Lublinie funkcjonowały, zatem:

- 4 placówki socjalizacyjne,
- 3 placówki rodzinne,
- 2 placówki wielofunkcyjne,

dysponujące łącznie 246 miejscami przeznaczonymi dla realizacji opieki całkowitej.

Tabela 9. Całodobowe placówki opiekuńczo – wychowawcze w 2012 roku z podziałem ze względu na podmiot prowadzący i typ placówki:

lp.	Całodobowe placówki opiekuńczo - wychowawcze w Mieście Lublin w 2012 roku			
			publiczne	niepubliczne
1	socjalizacyjne	Dom Dziecka im. Ewy Szelburg - Zarembiny	x	
2		Dom Dziecka im. Janusza Korczaka	x	
3		Dom Młodzieży SOS		x
4		Dom im. Matki Weroniki		x
5	rodzinne	Rodzinny Dom Dziecka	x	
6		Rodzinny Dom im. Serca Jezusa		x
7		Rodzinny Dom im. św. Dominika		x

3) wymagającym wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych.”

²⁹ Art. 102. „Placówka opiekuńczo-wychowawcza typu rodzinnego:

- 1) wychowuje dzieci w różnym wieku, w tym dorastające i usamodzielniające się;
- 2) umożliwia wspólne wychowanie i opiekę licznemu rodzeństwu;
- 3) współpracuje z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i asystentem rodziny.”

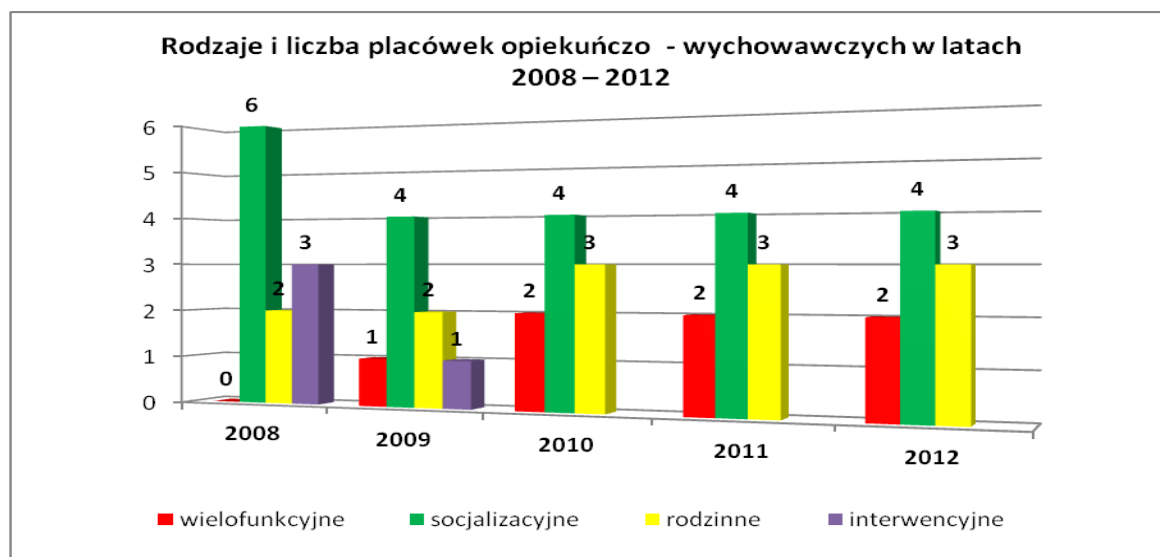
8		Placówka Wielofunkcyjna "Pogodny Dom" realizująca zadania placówki socjalizacyjnej i interwencyjnej	x	
9	wielofunkcyjne	Pogotowie Opiekuńcze - placówka wielofunkcyjna realizująca zadania placówki interwencyjnej i specjalistycznej placówki wsparcia dziennego	x	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie w 2012 roku

Z pobytu w całodobowych placówkach opiekuńczo - wychowawczych w skali całego roku 2012 skorzystało 421 dzieci.

Wykres nr 15 przedstawia, jak kształtowała się liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych funkcjonujących w Lublinie, w latach 2008 – 2012.

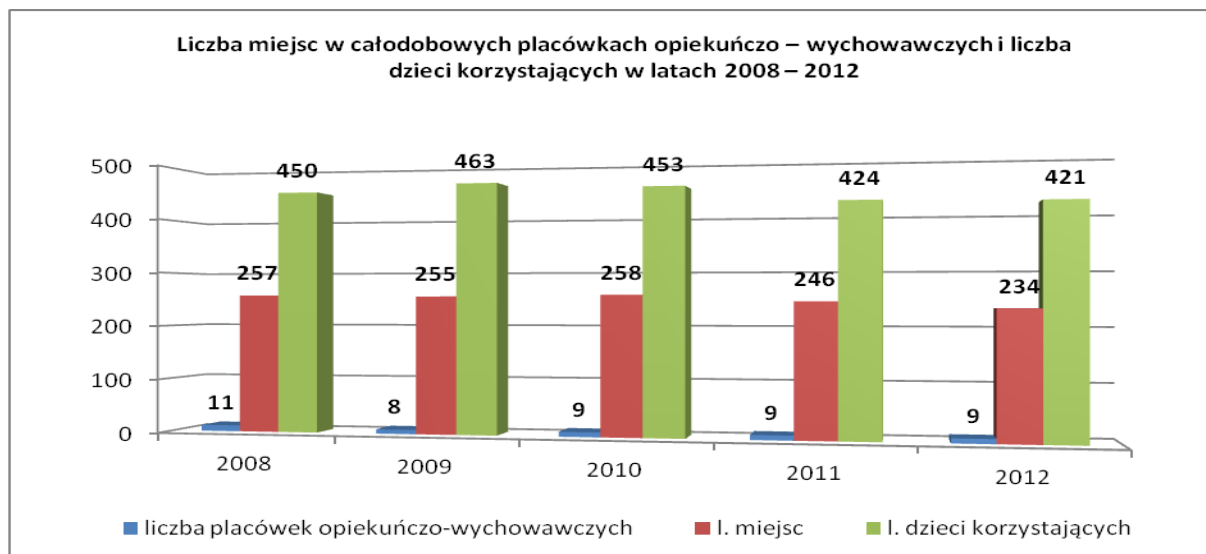
Wykres 19

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MPIPS Dział 6B Jednostki organizacyjne pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym – finansowane z budżetu powiatów ze środków na pomoc społeczną

Jak widać na wykresie nr 15, w analizowanym okresie zmiany w liczebności placówek opiekuńczo – wychowawczych były bardzo niewielkie, wynikały z przekształceń, jakim były poddawane istniejące placówki i uruchomienia placówki rodzinnej w 2010 roku.

Wykres 20

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MPIPS Dział 6B Jednostki organizacyjne pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym – finansowane z budżetu powiatów ze środków na pomoc społeczną.

Placówki opiekuńczo-wychowawcze obecnie funkcjonujące na terenie Miasta Lublin nie zawsze zapewniają wystarczającą ilość miejsc do umieszczenia w nich dzieci wymagających zapewnienia tego typu pieczy zastępczej.

Pod koniec 2012 roku, w celu dostosowania organizacji placówek do obowiązujących przepisów prawnych,³⁰ została przeprowadzona reorganizacja:

1. W miejsce Placówki Wielofunkcyjnej „Pogodny Dom” - **utworzono 6 Placówek Opiekuńczo – Wychowawczych Rodzinka I – Rodzinka VI**, liczących do 14 miejsc każda i do ich obsługi powołano **Centrum Administracyjne „Pogodny Dom”**. **Placówki** łączą zadania placówki typu socjalizacyjnego i placówki typu interwencyjnego.
2. Na bazie Domu Dziecka im. Ewy Szelburg – Zarembiny – **utworzono 4 placówki opiekuńczo – wychowawcze Dom Rodzinny nr 1 – nr 4**, liczące do 14 miejsc w każdej placówce i do ich obsługi powołano **Centrum Administracyjne im. Ewy Szelburg – Zarembiny**. **Domy Rodzinne** łączą zadania placówki typu socjalizacyjnego i placówki typu interwencyjnego.
3. **Pogotowie Opiekuńcze** w Lublinie od 1 stycznia 2013 roku stało się placówką typu interwencyjnego z 30 miejscami.

³⁰ W szczególności ze względu na art. 94, 95, 229, 230 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Ze względu na utrzymującą się wzrostową tendencję liczby dzieci umieszczanych w placówkach opiekuńczo–wychowawczych typu interwencyjnego, przeprowadzona reorganizacja służy również zwiększeniu bazy posiadanych przez Miasto Lublin miejsc interwencyjnych.

Prezydent Miasta Lublin złożył wnioski do Wojewody Lubelskiego o wydanie zezwoleń na prowadzenie nowoutworzonych od 2013 roku placówek opiekuńczo – wychowawczych.

POTRZEBY W TYM ZAKRESIE:

- **dostosowanie nowoutworzonych i funkcjonujących od lat placówek opiekuńczo–wychowawczych do przepisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz przepisów rozporządzenia o instytucjonalnej pieczy zastępczej,**
- **ustawiczne podnoszenie kwalifikacji kadry placówek opiekuńczo–wychowawczych,**
- **organizowanie różnorodnych form aktywności, stymulujących rozwój wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych,**
- **wspieranie podmiotów pozarządowych w tworzeniu nowych placówek opiekuńczo–wychowawczych,**
- **zapewnienie środków finansowych dla placówek opiekuńczo–wychowawczych działających na zlecenie Miasta Lublin niezbędnych do wykorzystania wszystkich miejsc jakimi dysponują te placówki.**

5. Usamodzielniający się wychowankowie pieczy zastępczej

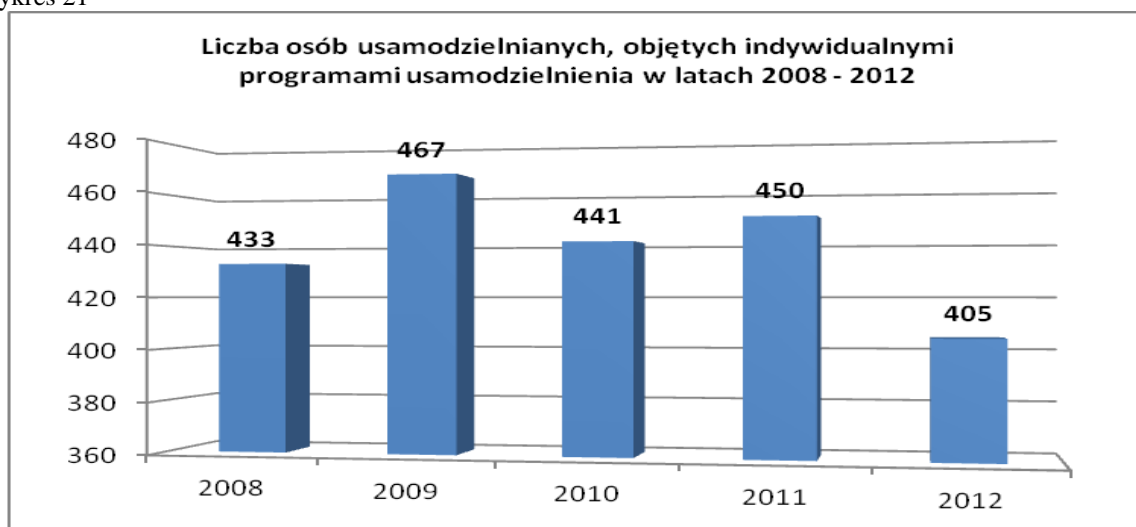
Zgodnie z art. 140 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej osobie opuszczającej, po osiągnięciu pełnoletności rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo – wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo – wychowawczą, zwanej dalej „osobą usamodzielnianą”, w przypadku, gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu:

1. przyznaje się pomoc na:
 - a) kontynuowanie nauki,
 - b) usamodzielnienie,
 - c) zagospodarowanie
2. udziela się pomocy w uzyskaniu:
 - a) odpowiednich warunków mieszkaniowych,

b) zatrudnienia.

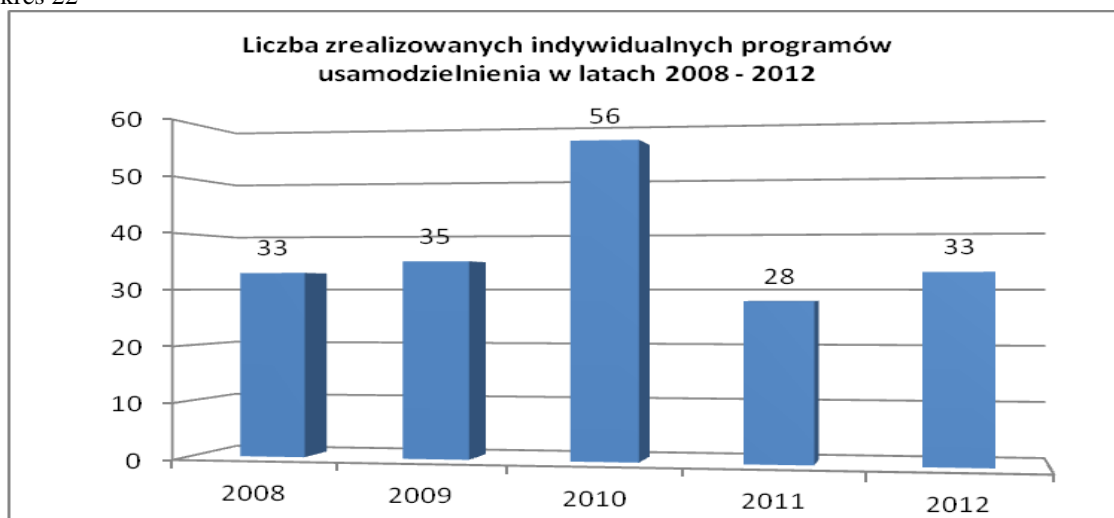
Przez osobę usamodzielnianą rozumie się również osobę, której pobyt w rodzinnej pieczy zastępczej ustał na skutek śmierci osób tworzących rodzinę zastępczą lub osoby prowadzącej rodzinny dom dziecka, w okresie 6 miesięcy przed osiągnięciem przez osobę usamodzielnianą pełnoletności.

Wykres 21

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych pochodzących ze Sprawozdań z realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2005 - 2013

Wykres 22

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych pochodzących ze Sprawozdań z realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2005 - 2013

Na przestrzeni lat poddanych analizie 185 osób usamodzielniało się (zrealizowało zapisy indywidualnego programu usamodzielnienia).

Poniższe tabele przedstawiają, jak kształtowała się liczba usamodzielniających się wychowanków, którzy otrzymywali pomoc z Ośrodka.

Tabela 10

Liczba usamodzielniających się wychowanków, którzy otrzymali pomoc pieniężną na:	2008	2009	2010	2011	2012
usamodzielnienie	17	23	31	22	19
kontynuowanie nauki	276	281	271	258	263

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MPIPS Dział C-1 Pomoc mająca na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem dla opuszczających rodziny zastępcze i placówki

Tabela 11

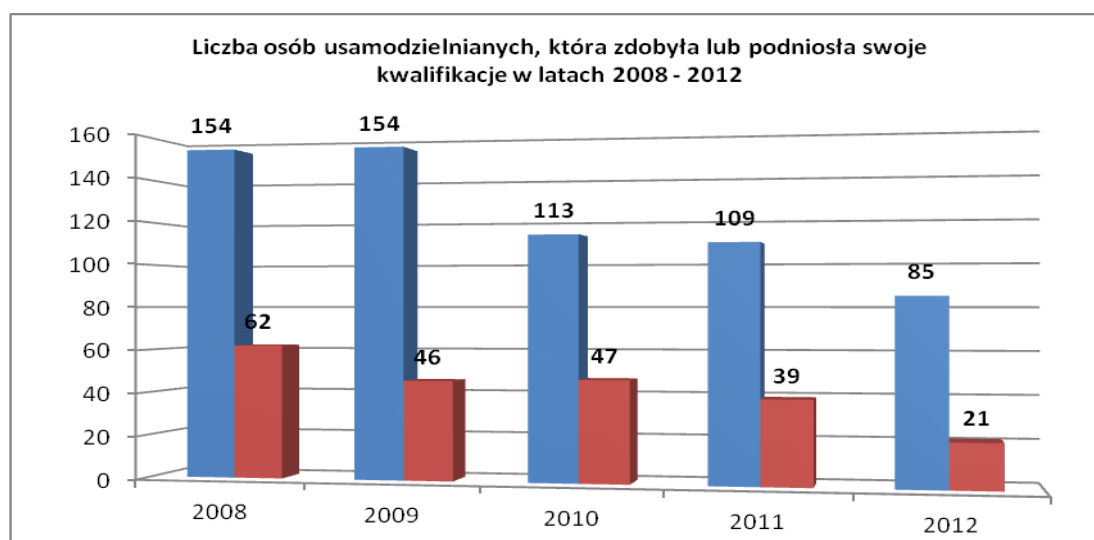
Liczba usamodzielniających się wychowanków, którzy otrzymali pomoc:	2008	2009	2010	2011	2012
W uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych poprzez możliwość zamieszkania w mieszkaniu chronionym	25	27	27	32	34
w uzyskaniu zatrudnienia	0	0	16	9	11
na zagospodarowanie w formie rzeczowej	77	63	50	50	41

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdań MPIPS Dział C-1 Pomoc mająca na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem dla opuszczających rodziny zastępcze i placówki

Bardzo dużym wsparciem dla młodych ludzi wkraczających w proces usamodzielnienia przez ostatnie 5 lat była możliwość uczestnictwa w realizowanym przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie projekcie systemowym „Człowiek inwestycją w społeczeństwo”, współfinansowanym ze środków Unii Europejskiej.

Liczba osób objęta tą formą pomocy z wyszczególnieniem osób, które zdobyły lub podniosły swoje kwalifikacje uczestnicząc w projekcie systemowym „Człowiek inwestycją w społeczeństwo”, w poszczególnych latach przedstawiona jest na wykresie nr 19.

Wykres 23

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych pochodzących ze Sprawozdań z realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2005 – 2013

Aktywizowanie młodzieży w kierunku zdobycia lub podniesienia kwalifikacji (nabycia nowych umiejętności) jest istotnym działaniem prowadzonym przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie w ramach tworzonego sprawnego systemu usamodzielnienia i integracji ze środowiskiem. Dotychczas realizowane działania w tym zakresie zwiększają szanse młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym na podjęcie zatrudnienia. Bardzo pomocny w tym zakresie był stworzony dla młodzieży wkraczającej w proces usamodzielnienia poradnik „Usamodzielnienie – klucz do sukcesu” (publikacja w 2008r. w liczbie 350 egzemplarzy), który w roku 2010 został zaktualizowany pod nazwą Vademecum Usamodzielnienia „Życie w nowym świetle” (w liczbie 350 egzemplarzy). W związku z wejściem w życie od dnia 1 stycznia 2012r. ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej istnieje potrzeba zaktualizowania poradnika.

Zgodnie z art. 53 ust 1 ustawy o pomocy społecznej osobie opuszczającej pieczę zastępczą w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej może być przyznany pobyt w **mieszkaniu chronionym**. Mieszkanie chronione jest formą pomocy społecznej przygotowującą osoby tam przebywające, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia. Mieszkanie chronione zapewnia warunki samodzielnego funkcjonowania w środowisku, w integracji ze społecznością lokalną.

Od stycznia 2013 roku w Mieście Lublin funkcjonuje 7 mieszkań chronionych dla 26 osób usamodzielnianych³¹:

1. ul. Ogrodowa – 6 miejsc,
2. ul. Rynek – 6 miejsc,
3. ul. Staszica – 5 miejsc,
4. ul. Mireckiego – 1 miejsce,
5. ul. Mireckiego – 1 miejsce,
6. ul. Mireckiego – 2 miejsca,
7. ul. Wyżynna – 5 miejsc

Na przestrzeni lat 2008 – 2012 z możliwości zamieszkania w mieszkaniu chronionym na terenie Miasta Lublin skorzystało 83 usamodzielniających się wychowanków.

W roku 2008 skorzystało: 25 osób (18 miejsc – 4 mieszkania),

W roku 2009 skorzystało: 27 osób (18 miejsc – 4 mieszkania),

³¹ Od 2013 przestało funkcjonować mieszkanie chronione przy ul. Strzembosza 1/73 (dysponujące 4 miejscami) a w dniu 8 stycznia 2013r. uruchomiono mieszkanie chronione przy ul. Wyżynnej (dysponujące 5 miejscami). W związku z tym od 8 stycznia 2013r. w dyspozycji pozostaje 7 mieszkań chronionych z 26 miejscami.

W roku 2010 skorzystało: 27 osób (24 miejsca – 5 mieszkań),

W roku 2011 skorzystało: 32 osoby (25 miejsc – 7 mieszkań),

W roku 2012 skorzystało: 34 osoby (25 miejsc – 7 mieszkań)

Osoba usamodzielniana zamieszkująca w mieszkaniu chronionym jest obowiązana do ponoszenia częściowych kosztów utrzymania tego mieszkania proporcjonalnie do swoich dochodów. Zasady ponoszenia odpłatności reguluje uchwała Rady Miasta Lublin w sprawie szczegółowych zasad ponoszenia odpłatności za pobyt w mieszkaniach chronionych i ośrodkach wsparcia.

Należy podkreślić, iż w Mieście Lublin funkcjonuje sieć mieszkań chronionych dla osób usamodzielnianych, która zapewnia wystarczającą liczbę miejsc.

POTRZEBY W TYM ZAKRESIE:

- **zapewnienie środków finansowych na realizację świadczeń dla usamodzielniających się wychowanków,**
- **utrzymanie na poziomie roku 2013 ilości mieszkań chronionych dla osób usamodzielnianych (7 mieszkań dla 26 mieszkańców) oraz zapewnienie środków finansowych na ich funkcjonowanie (w tym bieżące remonty oraz wyposażenie),**
- **pomoc osobom usamodzielnianym zgłaszającym trudności w nauce (wsparcie ze strony wolontariuszy),**
- **przeznaczenie co najmniej 3 mieszkań rocznie, z zasobów Miasta Lublin, na potrzeby osób usamodzielnianych do zawarcia umowy najmu,**
- **zakup pomocy naukowych oraz programów edukacyjnych do nauki języków obcych oraz z zakresu doradztwa zawodowego na potrzeby usamodzielniających się wychowanków, będących mieszkańcami mieszkań chronionych,**
- **zorganizowanie różnorodnych form aktywności osobom usamodzielnianym w formie warsztatów, szkoleń i kursów stymulujących ich rozwój oraz zwiększających możliwości na rynku pracy,**
- **zaktualizowanie poradnika dla osób wkraczających w proces usamodzielnienia,**
- **zorganizowanie grupy wsparcia dla usamodzielniającej się młodzieży.**

6. Wnioski końcowe

Przeprowadzona diagnoza wskazuje, iż w Mieście Lublin funkcjonuje rozbudowany system wspierania rodzin naturalnych oraz różne formy pieczy zastępczej. Miasto posiada system rodzin zastępczych, funkcjonują liczne placówki opiekuńczo wychowawcze. W dyspozycji pozostają jednostki pełniące funkcje profilaktyczne i doradcze oraz zapewniające wsparcie w sytuacji kryzysowej. Na pomoc mogą liczyć dzieci i rodziny, w których występuje problem alkoholowy, problem przemocy, nieprawidłowości w wypełnianiu funkcji rodzicielskich, jak również rodziny z problemami opiekuńczo – wychowawczymi oraz w sytuacji kryzysu. Wsparcie zostało również zapewnione usamodzielniającym się wychowankom rodzin zastępczych jak również placówek opiekuńczo wychowawczych. Dodatkowo do dyspozycji usamodzielnianych wychowanków pozostaje siedem mieszkań chronionych z 26 miejscami.

Działania ujęte w niniejszym programie powinny zatem wykorzystać istniejące już mechanizmy, ale również skoncentrować się na ich doskonaleniu i dalszym rozwoju w zakresie wspierania dziecka i rodziny naturalnej jak i w zakresie pieczy zastępczej.

Wsparcie dziecka i rodziny

We wstępie do niniejszego opracowania zawarto stwierdzenie, że „**Podstawową siłą pedagogiczną jest dom rodzinny**”. Podstawowym zadaniem powinno być zatem zapobieganie umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej oraz kompleksowe wsparcie rodzin borykających się z problemami opiekuńczo–wychowawczymi. Zasadnym jest zatem zwrócenie szczególnej uwagi na działania profilaktyczne i interwencyjne w zakresie wspierania dziecka i rodziny.

Jak wskazują dane, również ogólnopolskie, systematycznie wzrasta liczba dzieci umieszczanych w zastępczych formach pieczy. Jest to oczywiście trend odwrotny od pożądanego. Przyczyną takiego stanu rzeczy może być nadmierne, czy też jednostronne, skupienie się na dziecku bez wystarczającego wsparcia rodziny. Za zasadniczy cel działań należy zatem uznać zbudowanie systemu wsparcia, który na wczesnym etapie pojawienia się problemów wychowawczych zapewniałby kompleksowe wsparcie nakierowane na przywrócenie i wzmacnianie właściwych postaw opiekuńczych i wychowawczych rodzin naturalnych.

Jak wskazują dane, na terenie Miasta Lublin procentowy udział rodzin z problemem bezradności opiekuńczo - wychowawczej i prowadzenia gospodarstwa domowego w ogólnej liczbie rodzin którym udzielono pomocy w ramach pomocy społecznej systematycznie

obniżał się. Niemniej jak wskazują dane dotyczące świadczonej pomocy z zakresu poradnictwa specjalistycznego liczba rodzin, które zgłaszają się po tego typu pomoc stale rośnie.

Należy jednocześnie podkreślić, iż posiadane dane wskazują jednoznacznie, że rodzinami szczególnie narażonymi na problem niewydolności wychowawczej są rodziny niepełne (w 2012 roku z 1 786 rodzin niepełnych, aż 683 dotknął ten problem, co stanowiło aż 38,24% ogółu) oraz rodziny wielodzietne (w roku 2012 z 915 rodzin wielodzietnych, problemy opiekuńczo wychowawcze odnotowano w 346 rodzinach, co stanowiło 37,81% ogółu). Powyższe dane wskazują jednoznacznie, iż szczególna uwaga powinna zostać skierowana w ich kierunku. Jednocześnie należy pamiętać, że w wypadku wystąpienia problemu opiekuńczo-wychowawczego może występować szereg innych współtowarzyszących problemów jak np. ubóstwo, przemoc domowa. Szczególnie dotkliwy wydaje się problem uzależnienia rodziców od alkoholu. Niezwykle istotna jest zatem rola ośrodków leczenia uzależnień w procesie przywracania wydolności opiekuńczo – wychowawczych. Za istotne należy uznać nawiązywanie i rozszerzanie współpracy z jednostkami świadczącymi pomoc w zakresie leczenia uzależnień oraz motywowanie rodzin zagrożonych i już dotkniętych problemem do podjęcia terapii. W związku z tym skuteczne przeciwdziałanie degradacji funkcji opiekuńczych powinno zostać poprzedzone dokładną diagnozą sytuacji konkretnej rodziny, a proponowane formy wsparcia opierać się na interdyscyplinarnych działaniach.

Znamienne jest, iż niejednokrotnie rozpoznanie problemów rodziny w wypełnianiu funkcji opiekuńczo wychowawczych następuje zbyt późno. Często momentem tym jest rozpoczęcie nauki szkolnej. W takiej sytuacji wieloletnie zaniedbania znacząco utrudniają odbudowanie właściwych postaw tak u rodziców jak i dzieci. Odpowiednie i wczesne rozpoznanie pojawiających się problemów w środowisku rodzinnym wydaje się zasadniczym czynnikiem wpływającym na efektywność systemu wspierania rodziny. Aby było to możliwe należy zaangażować wszystkie instytucje działające na rzecz rodziny. Rozbudowanie siatki współpracy pomiędzy różnymi jednostkami należy uznać za jedno z priorytetowych zadań. Należy tu również wskazać na aktywną postawę pracowników socjalnych, którzy zwykle jako pierwsi mają kontakt z rodzinami zagrożonymi niewydolnością w sprawowaniu funkcji wychowawczych.

W samym procesie pracy z rodziną za szczególnie ważną należy uznać pracę asystentów rodziny oraz zagwarantowanie wsparcia ze strony jednostek świadczących szeroko rozumiane poradnictwo i terapię rodzinną. Głównym zadaniem asystenta rodziny

powinno być niedopuszczenie do oddzielenia dziecka od rodziny naturalnej oraz doprowadzenie jej do stabilności zapewniającej właściwe wychowanie dziecka. Tym samym ich praca odgrywa podstawową rolę w minimalizowaniu skutków niewydolności wychowawczej. Za istotne należy, zatem uznać stworzenie warunków do efektywnej pracy poprzez zapewnienie im rozwoju umiejętności zawodowych (system szkoleń). Należy również wskazać na konieczność pozyskania odpowiedniej liczby asystentów rodziny. Ich liczba musi być ściśle związana z potrzebami wynikającymi z lokalnej sytuacji. Szacuje się, iż w trakcie realizacji niniejszego programu ich liczba powinna wzrosnąć do 20 (obecnie zatrudnionych pozostaje 10 asystentów). Podkreślić należy, iż praca asystenta rodziny powinna być kontynuowana, czy wręcz zintensyfikowana, również w sytuacji umieszczenia dziecka poza rodziną.

Ważnym elementem pracy z rodziną jest zapewnienie jej dostępu do szeroko rozumianego poradnictwa specjalistycznego, terapii rodzinnych, często również pomocy prawnej. W tym zakresie należy w pierwszej kolejności wykorzystać istniejące już na terenie miasta Lublin rozwiązania, poprzez aktywne włączenie w planowane działania Poradni Specjalistycznej dla Rodzin oraz Centrum Interwencji Kryzysowej, które skutecznie prowadzą działalność w tym zakresie. Warto nadmienić, iż udział CIK należy uznać za bardzo istotny ze względu na doświadczenie w zakresie udzielania pomocy w sytuacji wystąpienia przemocy w rodzinie, czy występowania problemu alkoholowego, które są często współtowarzyszącymi problemami. W dalszym etapie rozbudowywania systemu wsparcia rodziny wskazane jest nawiązanie współpracy z innymi poradniami działającymi na terenie miasta oraz innymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi w tym zakresie na rzecz rodziny i dziecka. Pomoc w tym zakresie poradnictwa realizowana będzie również przez Zespół do spraw pieczy zastępczej i asysty rodzinnej.

Za nieodzowny element systemu wspierającego rodzinę i dziecko należy uznać działania podejmowane przez placówki wsparcia dziennego. Działania prowadzone przez placówki powinny zapewniać organizację czasu wolnego, pomoc w nauce oraz korygowanie niewłaściwych zachowań pojawiających się u wychowanków a także współpracę z rodzinami wychowanków. Ich rola jest szczególnie istotna, ponieważ wielokrotnie poprzez ich działalność, oferowany jest alternatywny, właściwy model zachowań, kształtowany jest zbiór zasad postępowania będący przeciwwagą do doświadczanych przez dzieci negatywnych wzorców.

Z roku na rok obserwowany jest spadek liczby dzieci korzystających z zajęć w placówkach wsparcia dziennego. W 2008 roku odnotowano 1 418 dzieci, które korzystały

z oferty, natomiast w roku 2012 ich liczba spadła do 1024 dzieci. Pomimo tego nie zachodzi potrzeba tworzenia nowych placówek wsparcia dziennego. Za wysoce wskazane należy uznać zintensyfikowanie współpracy z placówkami, aby w pełni wykorzystać ich potencjał. Wygospodarowanie dodatkowych środków finansowych na dofinansowanie działalności placówek wsparcia dziennego (z budżetu Miasta Lublin ale również poprzez pozyskiwanie przez placówki środków finansowych z innych źródeł), pozwoliłoby na uatrakcyjnienie oferty zajęć stanowiących zachętę dla dzieci do uczestnictwa w nich a także pozwoliłoby na zatrudnienie odpowiedniej liczby specjalistów realizujących zajęcia na atrakcyjnym dla dzieci poziomie.

Rodzinna piecza zastępcza

Analizując dane dotyczące struktury rodzin zastępczych należy zauważyć, iż przez cały okres poddawany analizie ponad 88% spośród wszystkich rodzin zastępczych, stanowiły rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem. Sytuacja, w której dziecko trafia pod opiekę znanych mu osób z całą pewnością jest dla niego sytuacją wywołującą mniejsze napięcie, niż sytuacja całkowitego pozbawienia kontaktu z bliską rodziną, z drugiej jednak strony należy pamiętać, iż w wielu wypadkach dochodzi do zjawiska dziedziczenia określonych patologii rodzinnych. Może to w znaczącym stopniu ograniczyć szanse prawidłowego rozwoju dziecka.

W roku 2010 aż 10% dzieci (46) umieszczonych w rodzinach zastępczych trafiło do placówek opiekuńczo-wychowawczych (całodobowych), w roku 2011 – 3,47%. Za wysoce wskazane należy, uznać zarówno podjęcie działań mających na celu w pierwszej kolejności zbadanie predyspozycji i możliwości kandydatów na rodziny zastępcze, jak też prowadzenie szkoleń zwiększających kompetencje wychowawcze rodziców zastępczych, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin spokrewnionych. Powinno to zagwarantować ograniczanie „przepływu” dzieci do instytucjonalnych form opieki zastępczej.

Jako właściwy kierunek rozwoju należy uznać rozwój systemu rodzin zastępczych zawodowych. W 2011 funkcjonowało 9 rodzin zawodowych w 2012 ich liczba zmniejszyła się do 8. W Polsce w 2005 roku było 606 takich rodzin a w roku 2010 już 1540. Biorąc pod uwagę wysoki poziom ich przygotowania do pełnienia roli rodziców zastępczych wskazane jest podejmowanie takich działań systemowych, aby wspierać już istniejące, jak również tworzyć nowe zawodowe rodziny zastępcze.

Zważywszy na powyższe, ważnym elementem podejmowanych działań jest rozpowszechnianie idei rodzicielstwa zastępczego w celu pozyskiwania kandydatów na

rodziców zastępczych oraz ich szkolenie. Ważną rolę pełnić będzie w tym zakresie Zespół ds. pieczy zastępczej i asysty rodzinnej.

Institutionalna piecza zastępcza

Ze względu na zmiany przepisów, do najważniejszych działań podejmowanych w obrębie instytucjonalnej pieczy zastępczej należy dostosowanie bazy placówek opiekuńczo-wychowawczych do wymogów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Zmiany dotyczą zarówno zadań realizowanych przez placówki, jak również liczby dzieci mogących w nich przebywać.

Aby usprawnić prowadzenie i funkcjonowanie placówek opiekuńczo-wychowawczych należy dobrze zaplanować oraz optymalnie zorganizować pracę wszystkich placówek opiekuńczo-wychowawczych i Centrów Administracyjnych utworzonych do obsługi placówek.

7. Cele programu

CEL 1. PROMOWANIE WARTOŚCI RODZINY I PRAWIDŁOWYCH WZORCÓW OPIEKUŃCZO - WYCHOWAWCZYCH

Zadanie 1.1. Realizacja projektów na rzecz umacniania rodziny w jej prawidłowym funkcjonowaniu.

Zadanie 1.2. Promowanie i organizowanie różnorodnych form integracji rodzin i społeczności lokalnych.

Zadanie 1.3 Rozwijanie idei wolontariatu na rzecz dziecka i rodziny

Realizatorzy:

- MOPR Lublin;
- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Lublin;
- organizacje pozarządowe;
- wolontariat

Wskaźniki realizacji:

- liczba zrealizowanych projektów na rzecz rodziny;
- liczba rodzin objętych projektami, programami;
- liczba zorganizowanych festynów i innych imprez środowiskowych na rzecz rodziny;

- liczba rodzin biorących w nich udział;
- liczba konferencji promujących wartości rodzinne.

CEL 2. WZMACNIANIE PRAWIDŁOWEGO FUNKCJONOWANIA RODZINY I DZIECKA POPRZEZ WSPARCIE INSTYTUCJI OPIEKI DZIENNEJ

Zadanie 2.1. Zagospodarowanie niekontrolowanych rejonów czasu wolnego dziecka.

Zadanie 2.2. Wyrównywanie deficytów szkolnych u dziecka.

Zadanie 2.3. Kształtowanie wśród rodziców prawidłowych wzorców wychowania i opieki nad dzieckiem.

Realizatorzy:

- MOPR Lublin;
- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Lublin;
- placówki oświatowe;
- poradnie;
- organizacje pozarządowe

Wskaźniki realizacji Celu 2:

- liczba funkcjonujących placówek wsparcia dziennego, prowadzonych na zlecenie Miasta Lublin;
- liczba dzieci uczęszczających na zajęcia do placówek wsparcia dziennego;
- liczba dzieci objętych pomocą wolontariuszy w postaci korepetycji;
- liczba zorganizowanych warsztatów umiejętności wychowawczych.

CEL 3. PRZYWRÓCENIE PRAWIDŁOWEGO FUNKCJONOWANIA RODZINY

Zadanie 3.1. Optymalizacja systemu poradnictwa rodzinnego.

Zadanie 3.2. Zapewnienie pomocy rodzinie w sytuacji kryzysowej.

Zadanie 3.3. Wprowadzenie nowych form wsparcia w celu zachowania integralności rodziny problemowej oraz przywrócenia prawidłowego funkcjonowania rodziny dysfunkcyjnej.

Zadanie 3.4. Doskonalenie zawodowe kadry świadczącej pomoc rodzinie.

Zadanie 3.5. Doskonalenie pracy zespołu ds. asysty rodzinnej³².

Realizatorzy:

- MOPR LUBLIN;
- CIK;
- organizacje pozarządowe.
- poradnie;

Wskaźniki realizacji:

- liczba rodzin naturalnych, które skorzystały z poradnictwa rodzinnego;
- liczba rodzin zastępczych, które skorzystały z poradnictwa rodzinnego;
- liczba osób, które skorzystały z działań psychoprofilaktycznych;
- liczba przeprowadzonych sesji terapii psychologicznej, pedagogicznej i rodzinnej;
- liczba rodzin w sytuacji kryzysowej, którym udzielono schronienia;
- liczba zorganizowanych szkoleń;
- liczba pracowników i rodzi wspierających, którzy odbyli szkolenia;
- liczba pracowników, którzy podnieśli swoje kwalifikacje podczas studiów podyplomowych, lub specjalizacji;
- liczba zatrudnionych asystentów rodziny;
- liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny;
- liczba rodzin objętych wsparciem rodziny wspierającej;
- liczba dzieci, które wróciły z systemu pieczy zastępczej do rodziny naturalnej.

CEL 4. STWORZENIE DZIECIOM PRZEBYWAJĄCYM W RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ, WARUNKÓW ZBLIŻONYCH DO PANUJĄCYCH W PRAWIDŁOWO FUNKCJONUJĄCEJ RODZINIE NATURALNEJ

Zadanie 4.1. Doskonalenie systemu rodzinnej pieczy zastępczej.

Zadanie 4.2. Reorganizacja i rozwój istniejącego systemu rodzinnej pieczy zastępczej.

Zadanie 4.3. Doskonalenie pracy zespołu ds. pieczy zastępczej³³.

³² w przypadku Miasta Lublin, które jest miastem na prawach powiatu, zadania zespołu są realizowane przez Zespół ds. pieczy zastępczej i asysty rodzinnej który realizuje zadania gminy (z zakresu wspierania rodziny) i powiatu (z zakresu pieczy zastępczej).

Zadanie 4.4. Zapewnienie wsparcia finansowego rodzinom zastępczym.

Zadanie 4.5. Organizowanie akcji promujących rodzicielstwo zastępcze.

Realizatorzy:

- MOPR Lublin;
- poradnie;
- organizacje pozarządowe.

Wskaźniki realizacji:

- liczba zorganizowanych szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej;
- liczba kandydatów, którzy odbyli szkolenia;
- liczba szkoleń dla kadry pracującej w obszarze pieczy zastępczej;
- liczba osób, które odbyły szkolenia;
- liczba zatrudnionych specjalistów w obrębie Zespołu ds. pieczy zastępczej i asysty rodzinnej;
- liczba rodzin objętych pomocą Zespołu;
- liczba rodzin zastępczych funkcjonujących w Lublinie;
- liczba rodzin zakwalifikowanych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub rodzinnego domu dziecka;
- liczba nowoutworzonych rodzin zastępczych w przeciągu roku sprawozdawczego;
- liczba akcji promujących rodzicielstwo zastępcze.

CEL 5. ZAPEWNIENIE DZIECIOM MOŻLIWOŚCI OPTYMALNEGO ROZWOJU FIZYCZNEGO, PSYCHOSPOŁECZNEGO I INTELEKTUALNEGO W WARUNKACH PIECZY INSTYTUCJONALNEJ

Zadanie 5.1. Doskonalenie systemu instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Zadanie 5.2. Doskonalenie bazy placówek opiekuńczo – wychowawczych.

Zadanie 5.3. Organizowanie niekonwencjonalnych form aktywizacji rozwoju dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych.

³³ w przypadku Miasta Lublin, które jest miastem na prawach powiatu, zadania zespołu są realizowane przez Zespół ds. pieczy zastępczej i asysty rodzinnej, który realizuje zadania gminy (z zakresu wspierania rodziny) i powiatu (z zakresu pieczy zastępczej).

Realizatorzy:

- placówki opiekuńczo – wychowawcze;
- organizacje pozarządowe;
- MOPR Lublin.

Wskaźniki realizacji:

- liczba zorganizowanych szkoleń dla kadry instytucjonalnej pieczy zastępczej,
- liczba wychowanków placówek opiekuńczo–wychowawczych powracających do rodziny,
- liczba osób, które odbyły szkolenia,
- liczba placówek opiekuńczo – wychowawczych, które osiągnęły ustawowe standardy,
- liczba w pełni zorganizowanych Centrów Administracyjnych,
- liczba zorganizowanych form aktywizacji rozwoju dzieci, przebywających w placówkach opiekuńczo–wychowawczych.

CEL 6. WZMACNIANIE PRAWDŁOWEGO FUNKCJONOWANIA OSÓB USAMODZIELNIANYCH W ŚRODOWISKU**Zadanie 6.1. Tworzenie sprawnego i efektywnego systemu usamodzielniania.****Zadanie 6.2. Aktywizacja społeczno – zawodowa usamodzielniającej się młodzieży.****Realizatorzy:**

- MOPR Lublin;
- Wydział Spraw Mieszkaniowych Urzędu Miasta Lublin;
- Miejski Urząd Pracy;
- placówki opiekuńczo – wychowawcze;
- rodziny zastępcze.

Wskaźniki realizacji:

- liczba wychowanków objętych procesem usamodzielniania;
- liczba usamodzielnionych wychowanków;
- liczba usamodzielniającej się młodzieży objętej aktywizacją społeczno – zawodową;
- liczba zrealizowanych Indywidualnych Programów Usamodzielnienia;
- liczba wypłaconych świadczeń usamodzielniającym się wychowankom;
- liczba osób, które zdobyły lub podwyższyły kwalifikacje zawodowe;
- ilość udzielonych porad osobom usamodzielnianym w zakresie doradztwa zawodowego;

- liczba osób usamodzielnianych, które skorzystały z możliwości wsparcia w postaci pobytu w mieszkaniu chronionym;
- ilość mieszkań chronionych dla osób usamodzielnianych (w tym ilość wizyt pracownika socjalnego nadzorującego mieszkanie chronione celem ich prawidłowego funkcjonowania);
- ilość zakupionych pomocy naukowych oraz programów edukacyjnych;
- ilość spotkań edukacyjnych z młodzieżą przebywającą w pieczy zastępczej z wymogami formalno – prawnymi procesu usamodzielnienia;
- ilość zaktualizowanych poradników dla usamodzielniającej się młodzieży.

8. Finansowanie

Zakres realizacji działań w programie niewynikających bezpośrednio z przepisów ustawy, uzależniony będzie zarówno od wielkości posiadanych środków finansowych Miasta Lublin, jak również środków pochodzących od organizacji pozarządowych i innych podmiotów zaangażowanych w działania na rzecz wspierania rodziny i rozwoju systemu pieczy zastępczej.

Zadania zawarte w programie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w latach 2013–2015 roku będą finansowane z następujących źródeł:

- 1) Środki z budżetu państwa
- 2) Środki z budżetu Miasta Lublin
- 3) Środki własne podmiotów zaangażowanych w realizację Programu
- 4) Sponsorzy
- 5) Inne

9. Monitoring

Monitoring realizacji zadań w ramach Programu prowadzony będzie przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie.

10. Ewaluacja

Ewaluacja Programu posłuży sprawdzeniu, czy w wyniku podejmowanych działań w ramach wdrażania Programu uzyskano przewidywane rezultaty oraz czy rezultaty przełożyły się na osiągnięcie założonych celów programu. Na zakończenie wdrażania programu zostanie przeprowadzona ewaluacja końcowa.

Ewaluacja będzie realizowana na dwóch poziomach:

- ilościowym – dane będą pochodziły ze sprawozdań, wyników monitoringu i standaryzowanych metod badawczych,
- jakościowym – dane jakościowe będą pochodziły z analiz opinii, wyników obserwacji.

Końcowym efektem będzie opracowanie sprawozdania z realizacji Programu, które zostanie przedłożone Prezydentowi Miasta Lublin.